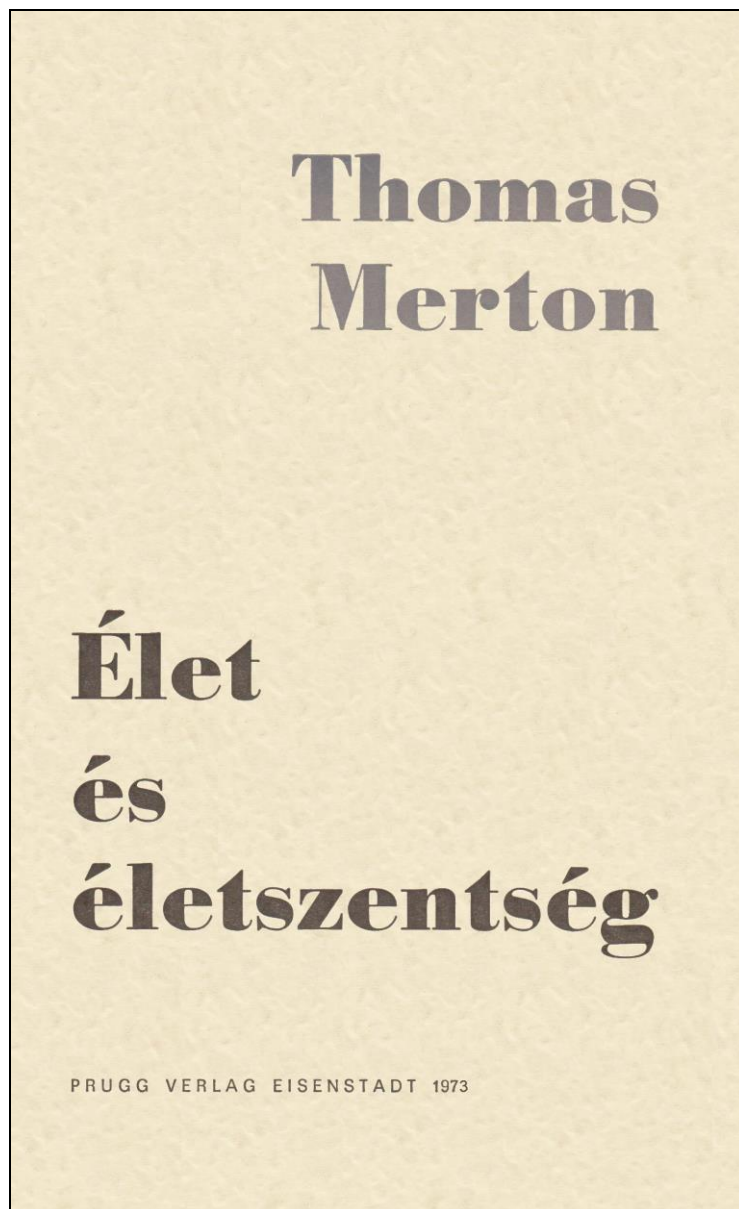

Thomas Merton Élet és életszentség

Mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Thomas Merton
Élet és életszentség

Fordította
Sántha Máté
(A fordító neve álnév, mely Kardos Klárát takarja)

Egyházi jóváhagyással

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv második magyar kiadásának elektronikus változata. A könyv 1973-ban jelent meg a Prugg Verlag kiadásában. Az elektronikus változat a Jézus Társasága magyarországi tartományfőnökének az engedélyével készült. A könyvet lekipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Jézus Társasága Magyarországi Tartományáé.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék	3
Bevezetés.....	4
I. Keresztény eszmények	6
Kiszabadultunk a sötétségből.....	6
Tökéletlen eszmény	8
A gipsz-szent.....	9
Eszmék és valóság.....	12
II. Az eszmények próbája	15
Az új törvény	15
Mi az Isten akarata?.....	16
Szeretet és engedelmesség.....	18
Felnőtt keresztények.....	19
Realizmus a lelkiéletben.....	21
III. Krisztus, az út.....	23
Az Egyház megszentelti tagjait	23
Szentség Krisztusban.....	24
Kegyelem és szentségek	25
Lélek szerinti élet	27
Test és lélek	28
IV. Élet a hitből.....	30
Hit Istenben.....	30
Isten léte.....	30
Emberi hitek.....	31
Az Újszövetség hite.....	32
V. Növekedés Krisztusban	35
Segítő szeretet	35
A karitás társadalmi távlatai.....	36
Munka és életszentség	38
Életszentség és humanizmus.....	40
Gyakorlati problémák.....	41
Önmegtadás és életszentség	44
Befejezés.....	48

Bevezetés

E könyv szándéka igen egyszerű: a keresztény lelkiesség néhány alapvető gondolatát tárgyalja elemi fokon. Hasznos lehet ezért minden kereszténynek, s egyáltalán mindenkinek, aki meg akar ismerkedni a belső élet néhány elvével a katolikus Egyház értelmezésében. Nincs itt szó olyan témákról, mint „szemlélődés”, vagy akár „elmélkedő ima”. Mégis azt hangsúlyozza, ami a keresztény élet legáltalánosabb és egyben legtitokzatosabb oldala: a kegyelmet. Isten erejét és világosságát bennünk, amint megtisztítja szívünket, átalakít bennünket Krisztusban, Isten igazi gyermekeivé tesz és képesít arra, hogy az ő eszközeiként tevékenykedjünk a világban, minden ember javára és az ő dicsőségére.

Ez az írás tehát elmélkedés a tevékeny élet néhány sajátos témájáról. Mindjárt meg kell mondanunk, hogy a tevékeny élet lényeges minden keresztény számára. „Tevékeny élet” világosan többet kell hogy jelentsen a tanító, betegápoló, stb. férfi és női szerezetekben folytatott életnél. (Általában erre szokás gondolni, ha valaki „tevékeny élet”-ről beszél, mint a „szemlélődő élet” ellentétéről.) Mi itt a tevékenységet nem a szemlélődéssel szembeállítva tekintjük, hanem mint a szeretet kifejezését és a keresztségben Istennel történt egyesülésünk szükségszerű következményét.

A tevékeny élet a keresztény részesedése az Egyház földi küldetésében. Ez sokfélét jelenthet: elviszi másoknak az Evangélium üzenetét, kiszolgáltatja a szentségeket, az irgalmasság cselekedeteit műveli, részt vesz a világszerte kibontakozó erőfeszítésekben a társadalom lelki megújulásáért és annak a békének és rendnek megteremtéséért, amely nélkül az emberiség nem töltheti be rendeltetését. Még a kolostorban elzárta élő „szemlélődő” is elkerülhetetlenül bele van bonyolódva a társadalom válságaiba és problémáiba, hiszen ő is tagja (minthogy részesedik jótéteményeiben és osztozik felelősségében). Még neki is bizonyos fokig „tevékenyen” kell részt vennie az Egyház munkájában, nemcsak imával és életszentséggel, hanem megértéssel és törődéssel is.

A szemlélődő kolostorokban is lényeges a közösség életében a termelő munka, ez pedig általában az egész társadalom szolgálatát jelenti. Így még a szemlélődők is bekapcsolódnak nemzetük gazdasági életébe. Jogos tehát, hogy megértsék szolgálatuk természetét és néhány következményét. Különösen akkor áll ez, ha a kolostor felajánlja az embereknek azt a – nagyon is lényeges – „szolgálatást”, hogy vendégül látja őket lelki gyakorlatokra.

De azt állítottam, hogy ez a könyv nem a szemlélődőkről szól. Legyen hat elég annyi, hogy minden kereszténynek törődnie kellene az itt tárgyalt „tevékeny élettel”, vagyis azzal az élettel, amely feleletül az isteni kegyelemre és az Egyház látható tekintélyével egyesülve az egész emberi közösség lelki és anyagi fejlődésének szenteli erőfeszítéseit.

Ez nem azt jelenti, hogy a könyv a világban gyakorolt keresztény tevékenység sajátos technikáját tárgyalja. Inkább a kegyelmi élettel foglalkozik, mert abból kell fakadnia minden igazi keresztény tevékenységnek. Ha a keresztény élet a szőlőtőhöz hasonló, akkor könyvünknek több a mondanivalója a gyökérrendszerrel, mint a levelekről és a gyümölcsökről.

Különös-e, hogy ebben a tevékeny életéről szóló könyvben nem annyira az energián, akaraterőn és tevékenységen van a hangsúly, mint a kegyelmen és a bensőségen? Nem: mert ezek a természetfölötti tevékenység igazi elvei. Az a tevékenység, amely az emberi becsvágy örült ábrándjaiból és ösztönzéseiből fakad, önccsalás és akadály a kegyelemnek. Útjába áll Isten akaratának és több problémát teremt, mint amennyit megold. Tanuljunk meg különbséget tenni az aktivizmus álspiritualizmusa, meg a Lélek által irányított keresztény cselekvés igazi életerejé és energiája között. Ugyanakkor nem kell hasadást teremtenünk a keresztény életben azzal, hogy minden tevékenységet valamiképpen veszedelmesnek tartunk a lelkiéletre. A lelkiélet nem a nyugodalmas visszavonulás élete, nem mesterkélta aszketikai gyakorlatok melegházi tenyészete,

túl a közönséges életet élő embereknek elérhető színvonalon. A keresztény a maga lelki egyesülését Istennel az élet mindennapi kötelességeiben és munkáiban érheti el, abban kell mindig jobban elérnie.

Ez nem új alapelv. De gyakorlati alkalmazása talán nem mindig könnyű. Ha egy író vagy szónok nagyon könnyűnek tartja, komolyan félrevezetheti azokat, akik követni próbálják tanácsait. Igaz: normális, egészséges emberi környezetben folytatott, józan és mérsékelt emberi mértékkel végzett, termékeny társadalmi környezetbe ágyazott munka önmagában is nagyon elősegíti a lelkiéletet. De az a rendetlen, ésszerűtlen, terméketlen munka, amelyet a hatalomért és gazdagságért vívott világháború kimerülésbe hajszoló örülete és pazarlása irányít, nem szükségképpen járul valóban hozzá elkötelezettjeinek lelkiéletéhez. Ezért fontos megvizsgálni a munka természetét és a keresztény életben elfoglalt helyét.

Ez a könyv szentel néhány oldalt ennek a tárgynak is, bár persze tárgyalása korántsem kimerítő. A bajok és zavarok egész területei maradnak ki belőle. Úgy gondolom elég, ha röviden jelezzük: napi munkánk igen fontos eleme a lelkiéletnek. De hogy a keresztény ember munkája valóban megszentelő legyen, nem elég csak az akarat belső, egyéni erőfeszítésével felajánlania Istennek, hanem arra kell törekednie, hogy beleépítse a világ rendjéért és békéjéért folytatott keresztény küzdelem egészébe. Minden egyes keresztény ember munkájának nemcsak tisztességesnek és állapotához illőnek kell lennie, nemcsak eredményt kell felmutatnia, hanem pozitív szolgálatot is kell tennie az emberi társadalomnak. Részt kell vennie abban az általános emberi törekvésben, hogy békés és jól rendezett civilizáció jöjjön létre a világon – mert e világ így segít bennünket legjobban előkészülni a másik világra.

Az életszentség keresztény törekvését (ez a törekvés mindig lényeges marad a keresztény életben) ma tehát bele kell állítani az Egyház teljes tevékenységébe egy új kor küszöbén. Nem szabad egy letűnt múltba való visszavonulással áztatni magunkat. Az életszentség nem jelent, soha nem is jelentett pusztán menekülést a felelősség, s az ember alapvető feladatában való részvétel elől. Ez a feladat pedig: igaz és alkotó életet élni embertársai közösségében.

XXIII. János pápa 1962. október 11-én ezekkel a lélekbe markoló szavakkal nyitotta meg a Vatikáni Zsinatot: „A dolgok jelenlegi állapotában az isteni Gondviselés az emberi viszonyok új rendje felé vezet bennünket. Ezek a viszonyok az emberek erőfeszítései segítségével, de messze túl várakozásaikon, Isten felsőbb és kifürkészhetetlen terveinek beteljesedését célozzák.”

A keresztény életszentség jelentése a mi korunkban inkább, mint valaha: ráébredés közös felelősségünkre, hogy közreműködjünk Istennek az emberi nemmel kapcsolatos titokzatos terveiben. De ez a tudat csalóka, ha meg nem világítja az isteni kegyelem, meg nem erősíti az áldozatos erőfeszítés, és ha megvalósításában nem működünk együtt nemcsak az egyházi hatóságokkal, hanem minden jóakarató emberrel, – mindenkivel, aki őszintén az emberi nem ideig tartó és lelki javán munkálkodik.

I. Keresztény eszmények

Kiszabadultunk a sötétségből

Minden megkeresztelt keresztségi ígéleténél fogva köteles lemondani a bűnről és egészen, megalkuvás nélkül átadni magát Krisztusnak, hogy betölthesse hivatását, megmenthesse lelkét, behatolhasson Isten misztériumába és ott tökéletesen megtalálhassa önmagát „Krisztus világosságában”.

Szent Pál emlékeztet rá bennünket (1Kor 6,19), hogy „nem vagyunk a magunkéi”. Teljes egészében Krisztushoz tartozunk. Az Ő Lelke birtokba vett bennünket a keresztségben. A Szentlélek templomai vagyunk. Gondolataink, cselekedeteink, vágyaink jog szerint inkább az övéi, mint a sajátunk. De csak küzdelem árán tudjuk biztosítani, hogy Isten mindig megkapja tőlünk azt, amivel jog szerint tartozunk neki. Ha nem dolgozunk azon, hogy fölébe kerekedjünk természetes gyöngeségünknek, rendetlen és önző szenvedélyeinknek, akkor ez az isteni tulajdon visszahúzódik bennünk az Ő szeretetének megszentelő hatalma elől. Megrontja az önzés, elvakítja az oktalan vágy, megkeményíti a gőg, s bármikor belezuhanhat az erkölcsi nemlétezés szakadékába: a bűnbe.

A bűn a lelki élet visszautasítása, az isteni akarattal való egyesülésünkől fakadó belső rend és béke elvetése. Röviden: Isten akaratának és szeretetének visszautasítása. Nemcsak megtagadása annak, hogy „megtegyük” ezt vagy azt, amit Isten akar, vagy elhatározás, hogy azt tesszük, amit Ő tilt. Ennél mélyrehatóbban: annak megtagadása, hogy azok legyünk, amik vagyunk, visszautasítása titokzatos, Isten titkában rejlő és Tőle függő lelki valóságunknak. A bűnnel megtagadjuk, hogy azok legyünk, aminek Ő teremtett – Isten fiai, Isten képmásai. Végző soron a bűn, bár a szabadság érvényesítésének látszik, menekülés az istenfiúság szabadságától és felelősségétől.

Ezért minden egyes keresztény hivatott az életszentségre és a Krisztussal való egyesülésre Isten parancsainak megtartása által. Egyesek azonban sajátos hivatás folytán ünnepélyesebb kötelezettséget vesznek magukra a szerzetesi fogadalmakkal: arra kötik le magukat, hogy különösen komolyan veszik az életszentség alapvető keresztény hivatását. Megígérik, hogy bizonyos meghatározott, igen hatásos eszközöket használnak arra, hogy „tökéletesek legyenek”: az evangéliumi tanácsokat. Kötelezik magukat, hogy szegények, tiszták és engedelmesek lesznek, ezzel lemondanak saját akaratukról, megtagadják magukat és megszabadulnak a világi ragaszkodástól, hogy még tökéletesebben átadják magukat Krisztusnak. Nekik az életszentség nem egyszerűen a végző cél keresése: „hivatásuk” a szentség, – nincs más dolguk az életben, mint hogy szentek legyenek, és minden ennek az elsődleges és közvetlen céljuknak van alárendelve.

Mindamellet helyesen kell értenünk azt, hogy a szerzeteseknek és egyháziaknak hivatásbeli kötelezettségük az életszentségre való törekvés. Nem úgy, hogy csak ők egészen keresztények, mintha a világiak bizonyos értelemben náluk kevésbé lennének igazi keresztények és Krisztus tagjai. Az az Aranyszájú Szent János, aki fiatalságában már-már azt hitte: az ember nem üdvözülhet, hacsak nem menekül a sivatagba – későbbi életében, mint Antiochia, majd Konstantinápoly püspöke elismerte, hogy Krisztus minden tagja életszentségre hivatott, egyszerűen annál fogva, hogy az Ő tagja. Keresztény ember számára csak egy erkölcsiség, csak egy életszentség van – az, amit az Evangéliumok mindenkinek elébe tárnak. A világi állapot szükségszerűen jó és szent, minthogy az Újszövetség tetszésünkre bízza, hogy ezt válasszuk. Nem is olyan állapot, amelyben elég lenne valami statikus és minimális életszentség fenntartása, egyszerűen úgy, hogy „kerüljük a bűnt”. A keresztény gondolkodás néha teljesen eltorzítja és

leegyszerűsíti az életállapotok különbségét. Ilyenformán: papok, szerzetesek és apácák kötelesek növekedni és haladni az életszentségben, világi embertől viszont csak azt lehet várni, hogy megmaradjon a kegyelem állapotában és mintegy a pap reverendájába kapaszkodva húzassa be magát a mennyországba a „tökéletességre” egyedül hivatott szakemberektől.

Aranyszájú Szt. János rámutat: csak azért, mert a szerzetes élete szigorúbb és nehezebb, ne gondoljuk, hogy a keresztény életszentség főleg nehézség kérdése. Ez arra a hamis következtetésre vezetne, hogy a világiak üdvözülése fura módon kevésbé „igazi”, hiszen kevésbé meredeknek látszik. Éppen ellenkezőleg, mondja: „Isten nem bánt velünk (világi emberekkel és világi papsággal) olyan szigorúan, hogy kötelességeként kívánja meg tőlünk a szerzetesi élet keménységét. Mindenkinek szabad választást engedett (tanácsait illetően). Tisztának kell lenni a házasságban, mértékletesnek az étkezésben... Nem vagytok kötelesek lemondani tulajdonotokról. Isten csak azt parancsolja nektek, hogy ne lopjatok és osszátok meg tulajdonotokat azzal, aki a szükségeseget is nélkülözi.” (Kommentár az I. korintusi levélhez, IX. 2.)

Más szóval a közönséges mértékletesség, igazságosság és szeretet, amit minden kereszténynek gyakorolnia kell, ugyanolyan megszentelő erejű, mint az apáca szüzessége és szegénysége. Igaz ugyan, hogy az Istennek szentelt szerzetes életének méltósága és belső tökéletessége nagyobb. A szerzetes gyökeresebb és teljesebb kötelezettséget vesz magára, hogy szeresse Istent és embertársait. De ezt nem úgy kell érteni, mintha a világi élete jelentéktelenné degradálnának. Ellenkezőleg: ismerjük el végre, hogy a házasság állapot is a legnagyobb mértékben megszentelő természeténél fogva, s alkalomadtán olyan áldozatokat és önfeledést foglalhat magában, hogy az még többet is érhet a szerzetesélet áldozatainál. Az, aki *ténylegesen* tökéletesebben szeret, közelebb jut Istenhez, függetlenül attól, hogy világi ember-e vagy sem.

Aranyszájú Szt. János ezért az ellen a tévedés ellen is tiltakozik, mintha csak a szerzeteseknek kellene tökéletességre törekedniük, a világiaknak éppen csak a poklot elkerülniük. Ellenkezőleg, világiaknak és szerzeteseknek egyaránt igen pozitív és építő jellegű, erényes keresztény életet kell élni. Nem elég, ha a fa eleven marad, gyümölcsöt is kell hoznia. „Nem elég elhagyni Egyiptomot – mondja –, el is kell menni az ígért földjére.” (XVI. homília az efezusi levélről.) Viszont még egyik-másik tanács – mondjuk a szüzesség – tökéletes gyakorlása is értelmetlen volna, ha megvalósítójában hiányoznának az igazságosság és szeretet elemibb és általános erénye. „Hiábavaló böjtölnöd és a földön aludnod, hamut enned és szüntelenül sírnod. Ha nem vagy senkinek hasznára, semmit sem ér, amit teszel.” (VI. homília a Titusnak írt levélről.) „Légy bár szűz, kiűznek a menyasszonyi kamrából, ha nem adsz alamizsnát.” (LXXVII. homília Máté evangéliumáról.) Mindazonáltal a szerzeteseknek megvan a maguk fontos szerepe az Egyházban. Imáiknak és életszentségüknek értéke pótolhatatlan az egész Egyház számára. Példájuk tanítja a világi embert, éljen ő is „idegen és zarándok gyanánt” a földön, elszakadva az anyagi dolgoktól és megőrizve keresztény szabadságát a városok hívságos nyüzsgésében: mert mindenben csak Krisztus kedvében akar járni és őt szolgálni felebarátjában.

Röviden, Aranyszájú Szt. János szerint: „A Krisztus hirdette boldogságokat nem lehet csak a szerzeteseknek lefoglalni, mert ez a mindenség pusztulása lenne.” (Aranyszájú Szt. Jánosnak a szerzetesi és világi állapotra vonatkozó tanításáról lásd J.-M. Leroux: „Monachisme et communauté chrétienne d'après S. Jean Chrysostome.” Théologie de la vie monastique, Párizs 1961, 143 skk.)

Valóban: mindannyian, akik megkeresztelkedtünk Krisztusban és új személyazonosságként „magunkra öltöttük Krisztust”, kötelesek vagyunk szentek lenni, amint ő is szent. Kötelesek vagyunk értékes életet élni, s cselekedeteinknek tanúságot kellene tenniük vele való egyesülésünkről. Az Ő jelenlétének meg kellene nyilvánulnia bennünk és általunk. El kell ismernünk – bár talán pirulva –, hogy hozzánk szólnak Krisztus ünnepélyes szavai:

„Ti vagytok a világ világossága. Nem lehet elrejtteni a hegyre épült várost. Nem azért gyújtják meg a lámpát, hogy a véka alá tegyék, hanem a lámpatartóra, hogy mindenkinek világítson a házban. Úgy világítson a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jócselekedeteiteket és dicsőítsék mennyei Atyátokat” (Mt 5,14-16).

Az egyházatyák, így pl. Alexandriai Szt. Kelemen, hitték, hogy a „világosság” az emberben: istenfiúsága, a benne élő Ige. Azt tanították tehát, hogy az egész keresztény élet foglalatlan Isten szolgálata. Nemcsak külső hódolat formájában, hanem lankadatlan szeretettel „ápolva azt, ami bennünk isteni” (Stromata VII. 1). Szt. Kelemen hozzáteszi: Krisztus maga tanít meg bennünket a tökéletesség útjára; az egész keresztény élet a lelki nevelés folyamata, amelyet az Egyetlen Mester irányít Szent Lelke által. S amikor ezt írta, *világiakhoz* szólt.

A világ világosságának tartanak bennünket. Világosságnak magunk és mások számára. No hát ezért van olyan sötét a világon! Mit jelent Krisztus világossága életünkben? Mi az az „életszentség”? Mi az istenfiúság? Valóban komolyan elvárják tőlünk, hogy szentek legyünk? Kívánhat-e egyáltalán ilyesmit valaki anélkül, hogy mindenki más teljesen bolondnak tartsa? Nem gög ez? Lehetséges-e egyáltalán? Az igazat megvallva sok világi, sőt jó csomó szerzetes sem hiszi gyakorlatilag, hogy az életszentség lehetséges számára. A józan ész lapos gondolkodása ez? Vagy talán alázatosság? Vagy hiányosság, defetizmus és kétségbeesés?

Ha Isten életszentségre hívott bennünket, és ha az életszentség elérése természetes erőnkön túlesik (ez pedig biztosan így van), akkor hát magának Istennek kell megadnia nekünk a világosságot, az erőt és a bátorságot, hogy teljesíthessük azt a feladatot, amit kíván tőlünk. Ő bizonyára megadja nekünk a szükséges kegyelmet. Ha nem leszünk szentek, akkor azért, mert nem használtuk fel ajándékát.

Tökéletlen eszmény

Vigyáznunk kell azonban, nehogy túlságosan leegyszerűsítsük ezt a kényes kérdést. Ne tételezzük fel fölületesen, hogy a keresztények kudarcát a tökéletességben mindig rosszakarat, restség vagy durva bűnök okozzák. Inkább zavar, vakság, gyöngeség és félreértés az oka. Nem értékeljük igazán hivatásunk jelentőségét és nagyságát. Nem tudjuk, hogyan becsüljük meg „Krisztus fölfoghatatlan gazdagságát” (Ef 3,9). Istennek, az isteni megváltásnak és az ő végtelen kegyelmének misztériuma általában még a „hívó emberek” számára is ködös és irreális. Ezért nincs bátorságunk, vagy erőnk egész mélységében megfelelni hivatásunknak, öntudatlanul is meghamisítjuk, eltorzítjuk igazi perspektíváit, és keresztény életünket valami finomkodó társadalmi illendőséggé silányítjuk. Ilyen esetben a keresztény „tökéletesség” már nem a lélek fáradságos és rendkívüli hűsége a kegyelemhez a hit éjszakájának sötétjében. Gyakorlatilag tiszteletreméltó hasonulás ahhoz, amit a körülöttünk lévő társadalom általában „jó”-nak fogad el. A hangsúly ilyenkor áttevődik a tisztesség külső jeleire.

Persze nem szabad automatikusan elutasítani ezt a külsőséget, mint farizeizmust, – ez megint túl egyszerű általánosítás. Sok valódi erkölcsi jószág lehet az effajta külső tisztességben. A jószándék sohasem hiábavaló Isten tekintete előtt. De azért mindig egy bizonyos sekélyesség lesz benne, valami végleges egyoldalúság, befejezetlenség, ami lehetetlenné teszi, hogy az ilyen emberek elérjék a teljes Krisztus-hasonlóságot. Csak akkor lehetséges ez, ha túl tudnak emelkedni társadalmi csoportjuk korlátain azáltal, hogy meghozzák az áldozatokat, amelyeket Krisztus Lelke kíván tőlük. Ezek az áldozatok talán elidegenítik őket társaik egy részétől és egy magányos és rettenetes felelősség elhatározásait kényszeríthetik rájuk.

A keresztény életszentség útja minden esetben kemény és szigorú. Böjtölnünk kell és imádkoznunk. Magunkhoz kell ölelnünk a kemény életmódot és az áldozatot Krisztus szeretetéért és azért, hogy megjavítsuk az ember helyzetét a földön. Nem szabad egyszerűen élveznünk az élet javait, alkalomadtán „megtisztítva szándékunkat”, hogy biztosítsuk magunkat: „Istenért” tesszük mindezt. Ilyen pusztán elvont és elméleti műveletek csak a közepszerűség

szánalmas mentsvárai. Nem igazolnak bennünket Isten szeme előtt. Nem elég áhítatos gesztusokat végezni. Isten- és emberszeretetünk nem lehet csupán szimbolikus, hanem teljesen valóságosnak kell lennie. Nem valami elmeművelet ez, hanem legbensőbb önmagunk odaadása és elkötelezése.

Ez nyilvánvalóan egy kicsit többet jelent annak a népszerű vallásosságnak ízetlen prédikációinál, amely egyes embereket abba a hitbe ringatott, hogy „vallásos újjászületés” van keletkezöben köztünk. Ne legyünk túlságosan biztosak ebben! Pusztán az a tény, hogy az emberek ijedtek és bizonytalanok, hogy kapnak az optimista jelszavakon, gyakrabban futkosnak a templomba és vidám és emberbaráti aforizmákkal próbálják megbékíteni nyugtalan lelküket, még biztosan nem annak a jele, hogy társadalmunk kezd „vallásos” lenni. Lehet ez akár lelki betegség tünete is. Minden bizonnyal jó dolog észrevenni betegségünk tüneteit, de ez nem igazolja kuruzslószerekkel való enyhítésüket.

Ne áltassuk hát magunkat az életszentségről alkotott könnyű és gyerekes elképzelésekkel.

Sajnos nagyon is megeshetik, hogy a mély gyökereket, az emberek és társadalom szükségleteivel való termékeny kapcsolatot nélkülöző, felületes vallásosság végül is kibúvóvá lesz a parancsoló vallásos kötelezettségek alól. A mi korunknak többre van szüksége ájtatos templomjáróknál, akik elkerülik a komoly hibákat (vagy legalábbis a könnyen fölismerhető hibákat), de ritkán tesznek valami építő vagy pozitív jót. Nem elég kívülről tiszteletreméltónak lenni. Ellenkezőleg, a pusztán külső tisztesség, mélyebb, pozitívabb erkölcsi értékek nélkül, hitelt vesz a keresztény hitnek.

A XX. század parancsuralmi rendszereinek tapasztalata megmutatta, hogy egyes keresztények felháborítóan igazságtalan társadalomban is tudnak élni és dolgozni: szemet hunynak minden gonoszság előtt, sőt talán részt is vesznek benne, legalábbis mulasztással, mikor csak saját jámbor életük különszakaszával törődnek és elzárkóznak minden más elől a föld színén. Nyilvánvaló, hogy a vallás e silány pótléka ténylegesen hozzájárul a vaksághoz és erkölcsi érzéketlenséghez, s hosszú távon a kereszténység kihálásához vezet egész nemzetekben, vagy a társadalom egész területein. Semmi kétség: ez hozta létre az Egyház nagy modern problémáját, a munkásosztály elvesztését.

Ezért talán tanácsosabb „életszentség”-ről beszélni, mint „tökéletességről”. „Szent” az a személy, akit Istennek benne való jelenléte és működése megszentel. Azért „szent”, mert olyan mélyen belemerül a „Szentegyház” életébe, hitébe és szeretetébe, hogy az benne és általa nyilvánítja ki szentségét. A „tökéletességre” való összpontosulás azonban könnyen lehet az önzés kifinomultabb formája. Az ilyen ember abban a veszélyben foroghat, hogy valami felsőbb lénynek szeretné tekinteni magát, aki befejezett és minden erénnyel ékes, mindenki mástól elszigetelt, mindenkinek jóleső ellentéte. A „szentség” eszméje mintha magában foglalna valamit „Isten szent népének” közösségből és szolidaritásából. A „lelki tökéletesség” fogalma inkább a filozófusnak való, aki a beavatottak fegyelmi gyakorlatainak ismeretével és végrehajtásával – tekintet nélkül mások szükségleteire és vágyaira – nyugalmi állapotba jutott, és szenvedélyek már nem zavarják tiszta lelkét.

Ez nem a keresztény életszentség eszméje.

A gipsz-szent

Szent Benedek igen bölcs tanácsot ad regulájában a szerzeteseknek: ne kívánják, hogy szentnek mondják őket, mielőtt azok lennének, hanem váljanak előbb szentté, hogy életszentségük híre valóságon alapuljon. Ez jól mutatja a nagy különbséget a valódi lelki tökéletesség és a tökéletesség emberi elképzelése között. Vagy talán pontosabban így lehetne mondani: az életszentség és a narcissizmus között.

A „szent”-ről alkotott népies fogalom persze – és ez egészen természetes – azoknak a hősiek férfiaknak és nőknek életszentségén alapul, akiket az Egyház tisztelnünk adott. Semmi meglepő

nincs abban, hogy az átlagkeresztény gondolatában a szentek hamarosan egyazon mintára alakulnak, s jól meggondolva ki-ki könnyen beláthatja, hogy ez a matrica többé-kevésbé eltér a valóságtól. A szentek életírásának szokásos formái rendszeren a képnek a valóságtól eltérő vonásait hangsúlyozzák, és a jámbor művészet a legtöbb esetben sikeresen betetőzi a művet. Ilyen módon az a keresztény, aki az életszentség elérésére szenteli magát, öntudatlanul is a népszerű sztereotip kép egyes vonásainak utánzására törekszik. Vagy inkább – minthogy szerencsére ebben a vállalkozásban nehéz sikert elérni – úgy képzei, hogy bizonyos értelemben köteles követni a mintát, mintha csakugyan ez volna az Egyház által utánzásra eléje adott eszmény. Pedig hát ez pusztán konvencionális, népszerű karikatúrája egy titokzatos valóságnak – a szentek Krisztus-hasonlóságának.

Ezt a sztereotip képet könnyű itt vázolni: lényege, hogy a legkisebb erkölcsi folt is hiányzik belőle. A szent, ha egyáltalán vetkezett valaha, tökéletesen megtért és teljesen hozzáférhetetlenné vált a bűnnek. Még ez sem elég: fölébe emelkedett a kísértésre való reagálás leghalványabb lehetőségének is. A kísértés természetesen őt is megkönyékezi, de nem okoz nehézséget. Mindig kész az abszolút és hősiesség felelettel. Inkább tűzbe, jeges vízbe vagy tüskebokorba veti magát, semhogy csak távoli bűnalkalmat is tekintetre méltasson. Szándékai mindig a legnemesebbek. Szavai mindig a legépületesebb sablonok, megsemmisítő magátólértékdéssel illenek az adott helyzethez, úgyhogy a dialógusnak még a gondolata is torkunkra forr. Valóban, ezek az ijesztően „tökéletes” emberek fölébe emelkedtek az embertársaikkal folytatott emberies párbeszéd szükségének, sőt képességének is. Nincs bennük humor, nincs csodálkozás, nincs együttérzés és érdeklődés az emberiség közös ügyei iránt. Viszont természetesen mindig pontosan azzal az erényes cselekedettel lépnek színre, amit a helyzet megkövetel. Mindig ott csókolgatják a leprás sebeit éppen abban a pillanatban, amikor a király és nemesi kísérői befordulnak a sarkon és megállnak útjukban, némán a bámulattól...

Ki ne mosolyogna a naiv kezdőn, aki bizakodva gyürkőzik neki az ilyesfajta kép újraalkotásának saját életében? Nézzen szembe a valósággal – mondogatjuk neki; de miközben emlékeztetjük az élet szomorú tényeire, nem tételezzük-e fel titokban gyakran, hogy végül is igaza van? A szentség valóban az *abszolút* kultusza. Hajthatatlan, és még csak nem is gondol megalkuvásra. Vajon igazából a szívünk mélyén nem azt értjük-e ezen, hogy a szentség csodája nemcsak természetfölötti, hanem valósággal embertelen is? Nem azonosítjuk-e ténylegesen a természetfölöttit az emberinek kerek tagadásával? Nincs-e természet és kegyelem szöges ellentétben egymással? Nem jelenti-e a szentség mindannak teljes elvetését és megtagadását, ami a természettel összhangban van?

Ha ezt gondoljuk, akkor gyakorlatilag elismerjük a sztereotip kép valóságát. Ebben az esetben nincs más választásunk, mint föltételezni, hogy a tökéletes kereszténynek ezt a mintát kell megvalósítania. De akkor mi jöhet tanácsoljuk el az embereket attól a próbálkozástól, hogy megvalósítsák a helyes mintaképet?

Az igazság az, hogy a szentségről alkotott fogalmunk kétértelmű és homályos, – talán azért, mert a kegyelemről és a természetfölöttiről alkotott fogalmunk maga is zavaros. Az a mondat, hogy a kegyelem „a természetre épít”, semmiképpen sem valami kiagyalt klisé a lelkiélet félmegoldásainak mentségére. Ez a szó szerinti igazság. És amíg föl nem fogjuk, hogy mielőtt valaki szentté lehetne, mindenekelőtt *embernek* kell lennie, a tényleges emberi állapot teljes tökéletességében, addig sohasem leszünk képesek megérteni a „szent” szó jelentését. Hiszen nem elég, hogy a szentek mind tökéletesen emberiek voltak, hogy szentségük gazdagította és elmélyítette emberségüket, – minden szentek Legszentebbje, a Megtestesült Ige, maga Jézus Krisztus a legmélyebben és legtökéletesebben emberi lény volt, aki valaha is élt a föld színén. Jusson eszünkbe, hogy az emberi természet őbenne egészen tökéletes volt, és ugyanakkor teljesen hasonló a mi törékeny és szenvedő természetünkhöz mindenben, kivéve a bűnt. Már pedig mi más a „természetfölötti”, mint üdvözülésünk rendje a Megtestesült Igében és általa?

Ha „tökéleteseknek” kell lennünk, amint Krisztus tökéletes, akkor törekednünk kell olyan tökéletesen emberinek lenni, mint ő, hogy egyesíthessen bennünket isteni lényével és megoszthassa velünk istenfiúságát. Ezért az életszentség nem azt jelenti, hogy *kevésbé* legyünk emberek, mint a többi ember, hanem hogy *inkább* legyünk azok. Tehát legyen nagyobb képességünk az érdeklődésre, szenvedésre, megértésre, rokonérzésre, s egyúttal a humorra, öröme, az élet jó és szép dolgainak értékelésére. Következésképpen nem egyéb karikatúránál az úgynevezett „tökéletességnek” az az útja, amely egyszerűen lerombol vagy kiüresít emberi értékeket pontosan azért, mert emberek, azzal a céllal, hogy valaki elkülönítse magát a többi embertől csodálat tárgyaként. A szentség ilyen eltorzítása bűn a Megtestesülésbe vetett hit ellen. Megvetés tanújele az iránt az emberiség iránt, amelyért Krisztus nem habozott meghalni a kereszten.

Vigyáznunk kell azonban, hogy valódi emberi értékeket ne tévesszünk össze ennél alacsonyabbrendűekkel, még ha a társadalom felbomlott rendje el is fogadja őket. Igazából jobban szenvedünk legmélyebb emberi törekvéseink eltorzulásától és fejletlenségétől, mint az állati ösztönök elburjánzásától. Ezért az erőszakos szenvedélyek megfegyverzésére szánt szigorú aszkézis több kárt tehet, mint jót, ha olyasvalaki esetében alkalmazzák, akinek az érzelmei igazából ki sem érlelődtek soha, és ösztönélete a gyöngeség és rendezetlenség betegségében szenved.

A szokásosnál mélyebben el kell gondolkodnunk azon, hogyan hat a modern technikai élet az ember érzelmi és ösztönös fejlődésére. Nagyon is lehetséges, hogy az az ember, akinek élete egy gép irányítása és a tévénzés között oszlik meg, előbb-utóbb radikálisan megfogyatkozik természetében és emberségében.

Az életszentség nemcsak keresztény neveléssel kellően kifejlesztett és alakított normális emberi intelligenciát, normális emberi akaratot, önátadásra és önfelajánlásra képes, jól megfegyverzett szabadságot tételez fel, hanem még mindezek előtt egészséges és rendezett emberi érzelmeket. A kegyelem nem úgy épít a természetre, hogy elnyomja az ösztönt, hanem úgy, hogy meggyógyítja és szellemi színvonalra emeli. Az egészséges, ösztönös spontaneitásnak mindig meg kell hogy legyen a megfelelő helye a keresztény életben. Az ember érzelmei és ösztönei ott dolgoztak Krisztus Urunk szent emberségében is: Ő minden téren érzékeny és melegen reagáló emberséget tanúsított. A Mesterét utánozni kívánó keresztény tanulja meg: ne úgy tegye ezt, hogy kegyetlen és erőszakos ellenőrzés alá veti érzelmeit (az ilyenfajta erőfeszítések a legtöbb esetben úgyszólván csődöt mondanak), hanem engedje, hadd alakítsa és fejlessze a kegyelem érzelmi életét a szeretet szolgálatában.

Jézus azt kérdezte a farizeusoktól: „Hogyan hihetnétek ti, akik egymástól várjátok a dicsőséget?” (Jn 5,44) Ha az erény hősiességét a mások szemében szerzett dicsőségért keressük, az valójában hitünk gyöngítése. Az igazi szent nem az, aki meg van győződve arról, hogy ő maga szent, hanem az, akit túláradón eltölt annak a fölismerése, hogy Isten és csakis Isten szent. Annyira megrendíti az isteni szentség valósága, hogy azt kezdi látni mindenütt. Alkalmadtán képes lehet arra is, hogy saját magában is meglássa; de biztosan legeslegutoljára fogja ott észrevenni, mert önmagában továbbra is tapasztalja az önzés és a bűn semmisségét, álvalóságát. De még rosszra való hajlandóságunk sötétjén is átragyog az isteni Megváltó jelenléte és kegyelme. Dosztojevskij mondja: a szent képes arra, hogy szeressen másokat még bűneikben is. Mert minden dologban és minden emberben az isteni részvét tárgyát látja.

A szent tehát nem önmaga dicsőségét keresi, hanem Istenét. És hogy Istené legyen a dicsőség mindenben, ő maga semmi más nem akar lenni, csak az isteni akarat pusztá eszköze. Egyszerűen ablak, amelyen keresztül Isten kegyelme a világra ragyog. Ezért törekszik szent lenni. Hősiesen próbálja gyakorolni az erényt, de nem azért, hogy erényes és szent emberként ismerjék, hanem azért, hogy Isten jóságát soha el ne homályosítsa valami önző tettel.

Ezért az, aki szereti Istent és Isten dicsőségét keresi, Isten kegyelmével tökéletes szeretetre törekszik, amint „a mennyei Atya tökéletes” (Mt 5,48).

Eszmék és valóság

Mindig kicsit oktalan vállalkozás azzal próbálkozni, hogy néhány világos formulába foglaljuk a keresztény tökéletesség lényegét. Néha meg kell tenni. De valahányszor megpróbáljuk, emlékeztessük magunkat arra, hogy nem fogjuk fel közvetlenül a szavak értelmét és igyekezzünk elkerülni azt a látszatot, mintha a szentség könnyen megszerezhető lenne valami egyszerű formula követésével. „Szentté lenni” nemcsak annyi, hogy kiválasztunk egy tetszetős receptet és az ízlésünknek megfelelő utasítás szerint összekotyvasztjuk a keresztény élet különféle elemeit. Pedig bizonyos lelki könyvek olykor mintha ezt csinálnák. És akadnak mindig „szent lelkek”, akik fölfedeztek valami új módszert, olyat, ami mindent összefoglal és ezentúl igen egyszerűvé teszi mindenkinek az egészet.

Persze természetes dolog, hogy valami egyszerű módszert keresünk valamennyi lelki probléma megoldására. Az ember legalapvetőbb hagyományos kérdése: „Mit cselekedjünk?” (ApCsel 2,37) A keresztény felelet: „Tartsatok bűnbánatot, keresztelkedjete meg ... bűneitek bocsánatára; így megkapjátok a Szentlelket” (38) – nem valami „módszert” vagy technikát tár elénk. Ellenkezőleg: Szent Péter ezzel éppen azt mondta első beszéde hallgatóinak az első pünkösdi napján, hogy nem annyira egy bizonyos módszer követése üdvözít, inkább az, hogy Isten Népeinek, Krisztus Testének tagjává válunk, s e Test tagjaként élünk, ennek a népnek az életével, az pedig a szeretet élete. De a szeretet ebben az összefüggésben nem egyszerűen érzelmesség és belső jóindulatú hajlam kérdése. Az igazi keresztény élet lényegét tévő szeretet részvétel az Egyház minden küzdelmében, problémájában, törekvésében. Szeretni annyi, mint teljesen elkötelezni magunkat az Egyház megváltói művének: az ember és társadalma megújításának és Istenhez vezetésének. Egyetlen keresztény sem maradhat érdektelen ebben a munkában. A feladat határai ma olyan tágak, mint maga a világ.

Mindamellet ez a feladat minden egyes keresztény lelken belül kezdődik. Nem vihetünk reményt és megváltást másoknak, ha mi magunk nem teltünk el Krisztus világosságával és Lelkével. Hogy eredményesen tudjunk osztozni az Egyház terheiben, először erőre és bölcsességre kell szert tennünk. Nevelődnünk kell a szeretetben. El kell kezdenünk az életszentséget.

Nincs egyszerű és hathatós formula az Evangéliumon kívül; és azok nem emberi szavak, hanem Isten szavai. Már pedig Krisztus szavai, az üdvösség szavai minden átlátszó egyszerűségükben is olyan mélyen titokzatosak maradnak, mint mindaz, ami Istentől származik. Igaz, világos, hogy „tökéletességre” vagyunk hívatra és tudjuk, hogy a tökéletesség nem más, mint „a parancsolatok (Krisztus parancsai) megtartása”, mindenkifölött az ő „új parancsáé”, „hogy szeressük egymást, amint Ő szeretett minket”, – mégis mindegyikünknek félve és remegve kell munkálkodnia üdvösségén egyéni élete titokzatos szövevényében, gyakran megtévesztő zürzavarában. Eközben mindegyikünk csakugyan új „útra”, újfajta „életszentségre” bukkan, amely teljességgel sajátja. Mert mindegyikünknek sajátos hivatása van a Krisztus-hasonlóság megvalósítására, mindenki másétól egy kicsit különböző módon, amint nincs közöttünk két egészen egyforma ember.

A rejtett és láthatatlan Istennek ez a „keresése” a lelkiélet világosan fogalmazott törvényeibe és tanácsaiba sűrítve talán igen egyszerűnek látszik. Nem nehéz elképzelni önmagunkat, amint felfedezzük: bizonyos dolgokat meg kell tennünk, mert jók, másokat kerülnünk kell, mert rosszak; nagylelkűen csináljuk a jót, természetesen mindig „Isten kegyelmével”, és így elérünk az „Istennel való egyesülésig”. Többé-kevésbé határozottan elgondolt eszménnyel indulunk neki az életszentség meghódításának olyanformán, hogy az élet valóságait hasonulni kényszerítjük eszményünkhöz. Nem kell ehhez semmi más – gondoljuk –, mint nagylelkűség, teljes hűség ehhez az eszményhez.

Sajnálatosan megfélekedezünk arról, hogy eszményünk maga is tökéletlen és félrevezető lehet. Igaz, objektív normákon alapul, de ezeket a normákat igen korlátolt és egyéni módon

értelmezhetjük; öntudatlanul eltorzíthatjuk, hogy megfeleljenek saját rendezetlen szükségleteinknek és várakozásainknak. Ezek a mi szükségleteink és várakozásaink, igényeink önmagunkkal és az étellel, sőt magával Istennel szemben talán sokkal képtelenebbek és illuzórikusabbak, mint amit meg tudunk valósítani. Ezért aztán egész tökéletesség-elgondolásunk – bár teológiailag esetleg kifogástalan szavakban fogalmazódik meg – gyakorlatilag oly teljesen irreális lehet, hogy tehetetlenségre és csalódásra vagyunk kárthatva. Akár „el is veszíthetjük hivatásunkat”, nem azért, mert nincsenek eszményeink, hanem mert eszményeinknek semmi kapcsolatuk nincs a valósággal.

A lelkiélet egyfajta dialektika az eszmények és a valóság között. Dialektikát mondom, nem kompromisszumot. Az eszmények általában egyetemes, „mindenkinek szóló” aszketikus szabályokon alapulnak, – vagy legalábbis mindazoknak szóló szabályokon, akik „a tökéletességet keresik”. Ezeket nem valósíthatja meg mindenki azonos módon. Nem úgy lesz tökéletes valaki, hogy az egyetemes tökéletesség egységes normáját váltja valóra életében, hanem úgy, hogy felel Isten hívására és szeretetére, amely sajátos hivatásának korlátai és körülményei között szól hozzá. Istenkeresésünk valójában egyáltalán nem azt jelenti, hogy bizonyos aszketikus technika segítségével megtaláljuk Őt. Inkább egész életünk elnyugvása és rendezése önmegtagadás, ima és jócselekedetek által, hogy Isten, aki jobban keres bennünket, mint mi őt, „megtalálhasson” és „birtokba vehessen”.

Ismerjük el tehát, hogy a kegyelemről alkotott fogalmunk homályos és irreális lehet. Csakugyan: minél inkább valami félig anyagi, tárgyiasított módon kezeljük a kegyelem fogalmát, annál valótlanabbá válik. A gyakorlatban hajlamosak vagyunk úgy gondolni a kegyelemre, mint valami titokzatos lényegre, „dolog”-ra, szükségleti cikkekre, amelyet Isten szállít nekünk, – afféle üzemanyag egy természetfölötti motorhoz. Valami lelki benzinfajtának tekintjük, amely Istenhez vivő utazásunkhoz szükséges.

Természetesen a kegyelem nagy titok, és csak hasonlatokban és metaforákban beszélhetünk róla, ez pedig félrevezető lehet. De az iménti metafora annyira félrevezető, hogy egészen hamis. A kegyelem nem „valami”, „amivel” jócselekedeteket hajtunk végre és elérkezünk Istenhez. Nem Istentől teljesen különálló „dolog”, vagy „lényeg”. Hanem magának Istennek jelenléte és működése bennünk. Ezért világos, hogy nem valami szükségleti cikk, amit „meg kell kapnunk” *Tőle* annak érdekében, hogy eljussunk hozzá. Gyakorlati célra éppen olyan megfelelő, ha azt mondjuk: a kegyelem lényünknek az a minősége, amelyet Istennek életünkben dinamikusan működő megszentelő ereje hoz létre. Ezért a kezdeti keresztény irodalomban és főleg az Újszövetségben nem annyira arról olvasunk, hogy az emberek kegyelmet kapnak, inkább arról, hogy megkapják a Szentlelket – magát Istent.

Jól tennénk, ha a *teremtetlen* kegyelmet hangsúlyoznánk. A bennünk jelenlevő Szentlelket, a „dulcis hospes animae”-t, a „lelkünkben lakozó édes vendég”-et. Maga az ő bennünk való jelenléte testből szellemi lényvé változtat át (Róm 8,9). Milyen kár, hogy olyan kevésbé eszmélünk rá erre! Ha felismernénk, mit jelent és milyen jelentős nekünk az Ő bensőséges közelsége, állandó örömet, erőt és békét találnánk öbenn. Jobban rá lennénk hangolva a Lélek e belső, titkos „vagyódására, amely élet és béke” (Róm 8,5). Jobban tudnánk ízlelni és élvezni a Lélek gyümölcsseit (Gal 5). Bizalmunk volna abban a rejtett Valakiben, aki imádkozik bennünk akkor is, amikor mi magunk képtelenek vagyunk jól imádkozni, olyasmiket kér számunkra, amiről nem is tudjuk, hogy rászorulunk, és olyan örömeket próbál adni nekünk, amelyeket mi nem merésznénk keresni magunknak.

„Tökéletesnek lenni” tehát nem annyira azon múlik, hogy hévvel és nagylelkűen keressük Istent, hanem inkább azon, hogy Isten találjon meg, szeressen és vegyen birtokba bennünket, az ő bennünk való működése tegyen teljesen nagylelkűvé, segítsen túlhaladni korlátainkon és legyűrni gyöngeségünket. Nem úgy leszünk szentek, hogy erőszakkal győzzük le gyöngeségünket, hanem úgy, hogy engedjük: adja meg nekünk az Úr az ő Lelkének erejét és tisztaságát a mi gyöngeségünk és nyomorúságunk helyett. Ne bonyolítsuk hát életünket, ne

juttassuk zátonyra önmagunkat azzal, hogy túl nagy figyelmet fordítunk magunkra, közben pedig elfeledkezünk Isten hatalmáról és megszomorítjuk a Szentlelket.

Lelki magatartásunk, utunk a béke és tökéletesség keresésére teljes egészében istenfogalmunktól függ. Ha hinni tudjuk, hogy Ő igazán a mi szerető Atyánk, ha valóban el tudjuk fogadni azt az igazságot, hogy végtelen és könyörületes érdeklődéssel törődik velünk, ha hisszük, hogy szeret bennünket, nem mert értékesek vagyunk, hanem mert szükségünk van szeretetére, akkor bizalommal haladhatunk előre. Elkerülhetetlen gyöngeségeink és kudarcaink nem fogják kedvünket szegni. Meg tudunk tenni mindent, amit kíván tőlünk. Ha azonban azt hisszük, hogy Ő valami szigorú, hideg törvényhozó, aki nem érdeklődik igazán irántunk, aki csak kormányzó, úr, bíró, nem pedig atya, akkor nagy nehézségeink lesznek a keresztény élet terén. Azzal kell tehát kezdenünk, hogy higgyük: Atyánk az Isten. Másképpen nem tudunk szembenézni a tökéletesség keresztény útjának nehézségeivel. Hit nélkül a „keskeny úton” járnunk teljességgel lehetetlen.

II. Az eszmények próbája

Az új törvény

Hogy tökéletessé legyünk, ésszerű, konkrét eszményeinknek kell lenniük és erőfeszítéseket kell tennünk, hogy szerintük éljünk. Kell lenni bizonyos általános törvényeknek és követelményeknek, amelyek mindenkire érvényesek, s egyetemes „szabály”-ként szolgálnak, hogy ki-ki kövesse őket saját életében. Az ilyen szabályokat sohasem szabad lebecsülnünk vagy elhanyagolnunk. Szenteljünk néhány oldalt ezeknek a tág, általános normáknak, a keresztény lelki tanítás alapjainak. Nem mintha az életszentségnek valami holtbiztos módszerét szándékoznánk fölvezetni. Egyszerűen csak emlékezetbe idézzük az Egyház alapvető tanítását a keresztény tökéletesség útjáról.

A keresztény tökéletesség útja egy személyes felszólítással kezdődik, amelyet Krisztus, az Úr intéz az egyes keresztényhez a Szentlélek által. Ez a felszólítás hívás, „hívás”. Minden keresztény megkapja valamilyen módon ezt a hivatást Krisztustól – a hívást, hogy kövesse őt. Néha azt képzeljük, a hivatás papok és szerzetesek kiváltsága. Igaz, ők különleges meghívást kapnak a tökéletességre. A keresztény tökéletesség keresésére szentelik magukat bizonyos meghatározott eszközök igénybevételével. De minden keresztény hivatott arra, hogy kövesse Krisztust, utánozza Krisztust, olyan tökéletesen, ahogyan csak életkörülményei megengedik, és ezzel szentté válják.

Mi a mi feleletünk Krisztus hívására? Nem az, hogy sok imát mondunk, sok kilencedet végzünk, vigíliagyertyákat gyújtunk a szentek szobrai előtt, vagy halat eszünk pénteken. Nemcsak az, hogy misére megyünk, vagy bizonyos önmehtagadási gyakorlatokat végzünk. Mindez nagyon jó lehet a keresztény élet teljes összefüggésében tekintve. Ebből az összefüggésből kiragadva elveszítheti vallásos jelentőségét, üres gesztussá válhat.

Feleletünk Krisztus hívására azt jelenti, hogy föl vesszük keresztünket: vagyis vállaljuk felelősségünket, hogy mindenben az Atya akaratát keressük és tegyük. Valóban ez és csak ez volt Krisztus földi életének, halálának és feltámadásának lényege. Minden az Atya iránti engedelmségből történt. (Zsid 10,5-8; Lk 2,49; Mt 26,42; Jn 5,30 stb.) Krisztus is ezt mondja minden kereszténynek: „Nem mindenki, aki mondja nekem: Uram, Uram! jut be a mennyek országába, hanem aki teljesíti mennyei Atyám akaratát.” (Mt 7,21)

Egész életünknek ezért az Atya akaratára kell összpontosulnia. Ez az akarat világosan és nyilvánvalóan kifejeződik abban a törvényben, amelyet Isten adott nekünk, – ennek foglalatja a Tízparancsolat, legtökéletesebb kivonata pedig az az egyetlen nagy parancs, hogy szeressük Istent teljes szívünkkel, elménkkel és szeressük felebarátunkat, mint önmagunkat.

De most, amikor Krisztus már feláldozta életét és feltámadt halottaiból, hogy Lelkével birtokba vegyen bennünket, maga a bennünk lakó Lélek kell hogy törvényünk legyen. Ez a belső törvény, az „Új Törvény”, amely tisztára a szeretet törvénye, a „fiúság” szóban foglalható össze. „Akiket Isten lelke vezérel, azok Isten fiai. Nem a szolgaság lelkét kaptátok ugyanis, hogy ismét félelemben éljete, hanem a fogadott fiúság Lelkét nyertétek el, általa kiáltjuk: Abba, Atya!” (Róm 8,15)

A Szentlélek nem törli el az Ó Törvényt, a külső parancsot: hanem *belsővé* teszi számunkra ezt a törvényt, úgyhogy Isten akaratát már nem félelemből teljesítjük, hanem önkéntes szeretetből.

A Szentlélek ezért nem a törvény otthonos előírásaival ellentétes cselekedetekre tanít. Éppen ellenkezőleg: a Törvény legteljesebb megtartására vezet rá, valamennyi kötelességünk szerető teljesítésére a családban, munkában, választott életmódunkban, társadalmi kapcsolatainkban,

állampolgári életünkben, imánkban és lelkünk mélyén Istennel folytatott bensőséges társalgásunkban.

A Szentlélek nemcsak arra tanít, hogy tevékenyen teljesítsük Isten akaratát úgy, amint parancsaiban megnyilvánul, hanem arra is, hogy szeretettel elfogadjuk ezt az akaratot az ellenőrzésünk határain túleső, gondviselészerű eseményekben.

Egyszóval: az egész keresztény életnek az a lényege, hogy szerető hittel keressük Isten akaratát és hűséges szeretettel teljesítjük ezt az áldott akaratot.

A tökéletesség tehát *hűség és szeretet* kérdése – mindenekelőtt hűség a kötelességhez, azután pedig szeretet Isten akarata iránt annak minden megnyilvánulásában. A szeretet fogalma azt jelenti, hogy *többre becsülök* valamit, és ez az előnyben részesítés áldozatot kíván. Isten akaratának elsőbbsége gyakorlatilag azt jelenti, hogy félretesszük és feláldozzuk saját akaratunkat. Minél inkább lemond a keresztény a maga akaratáról, hogy szerető alárendeltségben és gondtalan odaadással Isten akaratát cselekedje, annál inkább egyesül Krisztussal az istenfiúság Lelkében, annál igazabban bizonyul a mennyei Atya fiának, és annál közelebb jut a keresztény tökéletességhez.

Mi az Isten akarata?

Itt azonban fölmerül egy újabb probléma, és megint azt kérdezzük magunktól: nem volna-e szükségünk valami rendszeres, módszeres útra, hogy megismerjük és megtegyük Isten akaratát? Hogyan lehetek hűséges ehhez a titokzatos és szent akarathoz? Honnan tudom, mikor tetszik az áldozat a mennyei Atyának, és mikor csak saját akaratom öncsalása?

Ez bizony nem könnyű dolog. Nem hagyatkozhatunk egyéni érzésre vagy szeszélyre. Teszem azt, valaki csalóka és túlságosan leegyszerűsített módszert eszelhet ki „Isten akaratának” felismerésére. Azt mondhatja: „Bűnre hajló akaratom rendszerint ellene szegül Isten akaratának. Tehát hogy ezt az állapotot helyrehozzam, mindig azt kell tennem, ami ellentmond ösztönös vágyaimnak vagy személyes érdekeimnek, és akkor biztos leszek abban, hogy Isten akaratát cselekszem.” De ez hamis kiindulás: manicheista felfogás az, hogy mindig szükségszerűen a rosszra hajlom, hogy mindaz, amit ösztönszerűen kívánok, már *a priori* bűnös.

Az emberi természet nem rossz. Nem minden gyönyör bűnös. Nem minden spontán vágy önző. Az eredeti bűnről szóló tanítás nem azt jelenti, hogy az emberi természet teljesen megromlott és az ember szabadsága mindig bűnre hajlik. Az ember se nem ördög, se nem angyal. Nem tiszta szellem, hanem test és lélek, azért alá van vetve tévedésnek és rosszakaratnak, de alapvetően hajlandó az igazság és jószág keresésére. Valóban bűnös, de szíve visszhangot ad a szeretetre és kegyelemre. Ugyanígy válaszol embertársa jószágára és szükségleteire is.

Az isteni akarat fölismerésének keresztény módja nem valami elvont logikai művelet. Nem is puszta szubjektív. A keresztény tagja egy élő testnek, és Isten akaratának felismerése a Test többi tagjával való kapcsolatától függ: minthogy mindnyájan egyek vagyunk, mint „egymás tagjai”, azért Isten élő, üdvözítő akarata titokzatos módon egymáson keresztül jut tudomásunkra. Mindannyiunknak szükségünk van egymásra, mindannyian kiegészítjük egymást. Isten akarata ebben a kölcsönös egymásrautaltságban található meg. „A test ugyan egy, de sok tagja van, a testnek ez a sok tagja azonban mégis egy test. Így Krisztus is. Mi ugyanis mindnyájan egy Lélekben egy testté lettünk a keresztséggel: akár zsidók, akár pogányok, akár rabszolgák, akár szabadok. Mindannyiunkat egy Lélek itatott át. Mert a test nem egyetlen tagból áll, hanem sokból. Ha a láb azt mondaná is: ‚Nem vagyok kéz, tehát nem tartozom a testhez’, azért a testhez tartozik. Ha pedig a fül mondaná: ‚Nem vagyok szem, tehát nem tartozom a testhez’, azért a testhez tartozik. Ha a test csupa szem volna, hol maradna a hallás? Ha meg csupa hallás, hol lenne a szaglás? Isten határozta meg minden egyes tag feladatát a testben, tetszése szerint. Ha valamennyi egy tag volna, hol lenne a test? Így azonban sok a tag, de a test csak egy. A szem

nem mondhatja a kéznek: ‚Nincs rád szükségem!‘, vagy a fej a lábnek: ‚Nincs rád szükségem!‘” (1Kor 12,12-21)

A keresztény „módszer” tehát nem rituális szabályok és aszketikus gyakorlatok bonyolult sorozata. Hanem mindenekelőtt a spontán szeretet erkölcstana, amelyet a keresztény ember és testvére közötti tényleges rokonság ír elő. És a kereszténynek bizonyos értelemben minden ember testvére. Egyesek ténylegesen és láthatóan tagjai Krisztus Testének. De lehetőség szerint minden ember tagja ennek a testnek; és ki mondhatja meg biztosan, hogy a nemkatolikus vagy nemkeresztény nem igazult-e meg valami rejtett módon Istennek benne lakó Lelke által, és így – ha nem is láthatóan és nyilvánvalóan – nem igazi testvér-e „Krisztusban”?

Isten akarata ezért a keresztény számára mindenekelőtt a szeretet parancsában nyilvánul meg. A mi Urunk Jézus Krisztus legünnepélyesebb beszédében azt mondotta tanítványainak: azok, akik szeretni akarják őt, tartsák meg az ő parancsát: úgy szeressék egymást, amint ő szeretett minket.

„Ezeket azért mondtam nektek, hogy örömöm legyen bennetek és a ti örömötök teljes legyen. Ez az én parancsom, hogy szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket. Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint aki életét adja barátaiért. Ti az én barátaim vagytok, ha megteszitek azt, amit parancsolok nektek. Nem mondalak már titeket szolgálóknak, mert a szolgáló nem tudja, mit tesz az ura. Titeket barátaimnak mondtalak, mert mindent tudtul adtam nektek, amit Atyámtól hallottam. Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket és arra rendeltetek, hogy elmenjete, gyümölcsöt hozzatok és az maradandó legyen, s amit kértek az Atyától az én nevében, megadja nektek. Azt parancsolom nektek, hogy szeressétek egymást.” (Jn 15,11-17)

Ez az egyetlen aszketikus „módszer”, amit Krisztus az Evangéliumokban adott: mindenki azzal mutassa meg barátságát iránta, hogy barátja a másoknak és még ellenségeit is szereti (Mt 5,43-48). Hiszen a keresztényeknek mindig az áldozat, a türelem és szelídség szellemében kell viselkedniük – még az igazságtalanokkal és erőszakosokkal szemben is. Annál erősebben kötelesek hát szeretetteljes kedvességre egymás iránt, sohasem használva sértő vagy bántó kifejezéseket egymással szemben (Mt 5,20-26).

Isten akarata megtalálásának keresztény „módszere” tehát: keressük ezt a szent és életadó akaratot a Krisztus Misztikus Testének tényleges és lehetséges tagjai közötti kölcsönös kapcsolatban. Isten akarata az, hogy mindenki üdvözljön. Következésképpen Isten akarja mindannyiunk közreműködését Jézus Krisztussal és egymással, hogy egymást üdvösségre és életszentségre segítsük.

Mindnyáján kötelesek vagyunk nemcsak saját javunkat, hanem mások javát is keresni. Az isteni Gondviselés, akár közvetve, akár közvetlenül, kapcsolatba hoz azokkal, akiknek életében az üdvösség eszközeként kell szereplnünk. És a Szentlélek is azt akarja, hogy kapjunk azoktól, akiknek adunk és adjunk másoknak, akiktől kapunk. Így az egész keresztény élet kölcsönös viszonyok hálózata egy test tagjai között, amelyet természetfölötti szeretet, azaz a Szentlélek működése egyesít, mindnyájunkat eggyé téve Krisztusban. Isten akarata mindenekelőtt az, hogy mindenki a tőle telhető legnagyobb szabadsággal működjék közre a szeretet Szentlelkével, az „egység kötelékével”.

Ez az egység élő és szerves. Az Egyház több, mint tagjait külsőleg uniformizáló egyesület. Élő szervezet, amely a saját lényük mélyén jelenvaló és tevékenykedő élet révén egyesíti tagjait. Ez az élet a keresztény szeretet. S ez a Titokzatos Test számtalan tagjában szinte végtelenül változatos módon fejeződik ki. Isten akarata tehát az, hogy mindenki, képességeinek, hivatásának és helyzetének megfelelően, minden testvére szolgálatára és üdvösségére szentelje magát; különösen azokéra, akik legközelebb állnak hozzá a szeretet rendjében. Először ezeket a legközelebbieket kell szeretnie – szüleit, gyermekeit, beosztottjait, barátait; de szeretetének alkalomadtán el kell érnie minden emberhez.

Az a mérték tehát, amely szerint áldozatainkat értékelhetjük és megítélhetjük, a szeretetnek ez a pontos rendje. Saját akarataink feláldozása akkor szükséges és Istennek tetsző, ha arról van szó, hogy lemondjunk egyéni, magánjavunkról egy magasabb közös jó miatt, ami egyszerre szolgálja a magunk és a mások üdvösségét. Tehát nem az számít legfőképpen, mibe kerül nekünk az áldozat, hanem mivel járul hozzá mások és az Egyház javához. Az áldozat mértéke nem az okozott szenvedés nagysága, hanem hogy milyen ereje van válaszfalak ledöntésére, sebek gyógyítására, a rend és egység helyreállítására Krisztus Testében.

„Amit akartok, hogy az emberek nektek tegyenek, azt tegyétek ti is nekik. Ez ugyanis a törvény és a próféták. A keskeny kapun menjete be. Mert a széles kapu és a tágas út a romlásba visz és sokan vannak, akik azon mennek be. A keskeny kapu és szűk út ellenben az életre vezet, de azt kevesen találják meg. Óvakodjatok a hamis prófétáktól, akik a bárányok bőrében jönnek hozzátok, belül azonban ragadozó farkasok. Gyümölcsseikről ismeritek fel őket. Szednek-e a tövisről szőlőt vagy bojtorjánról füget? Így minden jó fa jó gyümölcsöt terem, a rossz fa pedig rossz gyümölcsöt terem. Jó fa nem hozhat rossz gyümölcsöt, sem rossz fa nem teremhet jó gyümölcsöt. Minden fát, mely nem terem jó gyümölcsöt, kivágnak és tűzre vetnek. Tehát gyümölcsseikről ismeritek fel őket. Nem mindenki, aki mondja nekem: Uram, Uram! jut be a mennyek országába, hanem aki teljesíti mennyei Atyám akaratát.” (Mt 7,12-21)

„Ha tehát ajándékokat az oltárra viszed és ott eszedbe jut, hogy embertársadnak van valami kifogása ellened, hagyd ott ajándékokat az oltár előtt, menj előbb kibékülni embertársaddal, csak aztán gyere ajándékokat felajánlani. Idejében légy jóindulatú ellenfeleddel, míg az úton vagy vele, nehogy átadjon ellenfeled a bírónak, a bíró pedig a poroszlónak és börtönbe kerülj. Bizony mondom neked, nem jössz ki onnét, amíg az utolsó fillért is meg nem fizetted.” (Mt 5,23-26)

„Hiábavaló áldozatokat ne mutassatok be többé; még tömjénfüstötök is utálat. Elég az újhaldakból és szombatokból, a zsúfolt gyülekezetekből, ahol csak bűnösök találkoznak! Kezdődik az új hónap, jön az ünnepnap, ízét vesztetten és unalmasan, csömörig elégtve az étvágyat. Nyújtogassátok csak a kezeteket, ahogy akarjátok, nem kaptok tőlem segítséget; halmozzatok imát imára, nem hallgatom meg; nem szennyezi-e vér ezeket a kezeket? Mosakodjatok meg, kíméljete meg szorgos gonoszságatok látványától, ne tegyetek ünnepnapon rosszat. Tanuljatok meg inkább jót tenni, szíveteket igazságra adni, jóvátenni a rosszat, oltalmazni az árvát, ruházni az özvegyet; azután jöjjetek vissza, mondja az Úr, és szálljatok perbe velem. Akkor vétkeitek bíbora hófehérré lesz, a karmazsin foltok olyanok, mint a tiszta gyapjú.” (Iz 1,13-18)

Az alapelv tehát: mindenki ismerje el, hogy szüksége van mindenkire, de köteles is szolgálni mindenkinek. Isten akaratát akkor kezd megvilágosodni, ha egyszer ezt az alapigazságot elfogadjuk és megértettük. Amíg azonban nem ismerjük föl, hogy ugyanazon test tagjai vagyunk és létfontosságú kötelezettségeink és felelősségeink vannak más tagok iránt, akik ugyanebből az életelvből élnek, addig sohasem fogjuk megérteni Isten szeretetét.

Szeretet és engedelmesség

A szeretet elsőbbsége a keresztény erkölcsi életben megadja a kulcsot a keresztény ember minden más kötelezettségéhez. Az Egyházban bizonyára kell lenniök külső törvényeknek és szabályoknak. Feltétlenül őriznie kell szervezeti fegyelmét, szertartásrendjét, tanítói tekintélyét. Kell hierarchiájának lennie. Ha azonban elfelejtjük mindezek célját, ha nem vesszük tudomásul, hogy irányuk a szeretetben való egység, akkor nagyon torz fogalmat kapunk az Egyházzal és életéről.

Ha elfelejtjük, hogy az Egyház törvényei és szervezete csakis a szeretet belső életének megőrzésére valók, akkor hajlamosak leszünk öncélúvá tenni a törvény megtartását. Akkor a keresztény élet elkülsőségesedik. Aki külsőleg teljesítette a törvényt, az akár meg is elégedhetik ezzel, még ha nincs is őszinte, alázatos és önzetlen szeretet-egységben keresztény testvéreivel és

embertársaival. Esetleg annyira elnyelik a törvény és a szervezés külsőségei, hogy elveszíti reális érzékét a szeretetnek a keresztény életben való fontossága iránt. Ez pedig lehetetlenné teszi a valódi életszentséget, mert az az élet teljessége, a szeretet bősége és a bennünk rejtőző Szentlélek kisugárzása.

A keresztény szeretet természetszerűleg keresztény engedelmisséget követel. Több akarat magasabb és tökéletesebb egyesülése a szeretetben nem lehetséges, ha hiányzik az alacsonyabb és elemibb egyesülés az engedelmisségben. Tévedés a szeretetre hivatkozni az engedelmisség ellenében. De tévedés az is, ha gyakorlatilag minden szeretetet csak az engedelmisségre vezetünk vissza, mintha a kettő egyértelmű lenne. A szeretet sokkal mélyebb valami, mint az engedelmisség, de ha az engedelmisség nem nyitja meg ezeket a belső lelki mélységeket, akkor szeretetünk felületes marad, alig több, mint érzelem és megindultság. Az engedelmisség adja meg a szeretetnek azt az erőt, hogy fölébe emelkedjék a pusztá külsőségek formalizmusának. Engedelmisség nélkül szeretetünk szubjektív és bizonytalan. Szükségünk van objektív normákra, hogy a szeretet erejét abba az irányba csatornázzuk, amerre Isten akarja, Egyházában és Egyházáért. Az engedelmisség lát el bennünket ezekkel az objektív mércékkel.

Igen fontos felidézni ezeket az egyszerű alapelveket; sokszor magától értetődőnek vesszük őket, gyakorlatban pedig elfeledkezünk róluk. Pedig éppen ennek az igazi perspektívának az elvesztése miatt látszik az életszentség gyakorlatiatlan, sőt lehetetlen eszménynek a keresztény számára.

Ha szem elől tévesztjük a keresztény életszentség központi elemét, vagyis a szeretetet, ha elfelejtjük, hogy a keresztény szeretet parancsát nem valami távoli, csak beavatottaknak szóló módon kell betölteni, hanem ellenkezőleg azzal, ami a kezünk ügyébe esik, akkor a keresztény élet bonyolult és roppant zavarbaejtő lesz. Elveszíti azt az egyszerűséget és egységet, amit Krisztus adott meg neki evangéliumában és összefüggéstelen előírások, tanácsok, aszketikus elvek, morális kázusok, sőt jogi és szertartásbeli technikai részletek labirintusává válik. Ezeket a dolgokat annál nehezebb megérteni, minél inkább elveszítik kapcsolatukat a szeretettel, hiszen az egyesíti, az irányítja Krisztus felé mindegyiket.

Igy megzavarodunk a szervezetlen és alig érthető lelkiélet bonyodalmaival és nehézségeivel, és kezdjük azt hinni: az igazi keresztény életszentség olyan aprólékosan kidolgozott technikai ügy, hogy csak szakemberek érthetik meg és gyakorolhatják.

Nyilvánvalóan jó, ha teológiai ismereteink vannak és aszketikus élettapasztalatunk. Jó az is, ha eleget tanultunk ahhoz, hogy felfogjuk a törvény és a liturgikus előírások igazi értelmét a katolikus életben. Ezeknek a dolgoknak helyesen irányított tanulmányozása azt mondja nekünk, amit a XII. század egyik ciszterci Írója, Perseigne-i Ádám így fejezett ki: „A törvény egyszerűen az a szeretet, amely köt és kötelez.” (Lex est amor qui ligat et obligat.)

De ha megelégedünk a szeretetnek a keresztény életben betöltött elsődleges szerepéről, az így keletkező zavar és félreértés olyan kiábrándultságig vezethet, hogy valaki teljesen feladja az életszentségre, vagy akár a mélyebb kereszténységre való törekvést. Ez az eszmények szigorú megvizsgálását vonja maga után. Ebben a vizsgálódásban könnyen hibázhatunk. A válasz nemcsak „erőfeszítés” és „akaraterő”. Ellenkezőleg: néha az értelmi és lelki világosság a legszükségesebb, hogy megmentsük valakinek az életszentségre való hivatását, vagy akár keresztény hitét. Igazság nélkül hiábavaló az akaraterő. A szeretet igazság nélkül pedig pusztá érzélgősség.

Felnőtt keresztények

Könnyen megtörténhetik, hogy valaki azért veszti el keresztény hitét, mert olyan felfogást próbál magára erőltetni az Egyházzal, Istennel vagy a Krisztusban való életről, amely egészen torz, vagyis gyakorlatilag hamis. De neki talán az a benyomása, hogy ez az egyházkép a helyes, hisz szemmel láthatóan ezt a szemléletet képviseli a legtöbb keresztény, akivel kapcsolatban

van. Ilyen esetekben a kereszténység hiányos és tökéletlen fogalmához való erőszakos ragaszkodás nemcsak hogy nem visz jóra, hanem ténylegesen, gyorsan és hatékonyan hozzájárul a hit elvesztéséhez. Hasonló helyzetben nem annyira erőszakra, nem önfenyítésre és zavaros erőfeszítésekre van szükségünk, hogy alkalmazkodjunk a másodrendű keresztényekhez, inkább a tényállás tisztázására és az igazi távlatok visszaállítására.

Eszményeinket minden bizonnyal meg kell vizsgálnunk, és pedig gyökeresen. Nem kerülhetjük el ezt a vizsgálatot. Nemcsak módosítanunk kell és meg kell újítanunk az életszentségről és a keresztény érettségről vallott felfogásunkat (habozás nélkül félretéve keresztény gyermekkorunk csalóka képeit), hanem talán Istenről és az Egyházzal alkotott helytelen eszmékkal is szembe kell néznünk életünkben. Az is megtörténhetik, hogy tényleges visszaélésekkel kell viaskodnunk a keresztények életében, az úgynevezett keresztény társadalomban, sőt még magában az Egyházban is.

A „keresztény társadalom” fogalma ma csakugyan tisztázásra szorul. A modern Európa és Amerika elvilágiasodott jóléti társadalma bizonyára nem igazán keresztény többé. Mégis: ebben a társadalomban a keresztények próbálnak csüngeni hagyományuk még fennmaradt nyomain, s ezek miatt a nyomok miatt azt hiszik, hogy még mindig keresztény világban élnek. Kétségtelen, hogy a XIX. és XX. század pragmatizmusa és szekularizmusa mélyen behatolt az átlagkeresztény gondolkodásába és szellemébe. Másrészt az Egyház erőteljes védekező reakciója a XIX. században a francia forradalom és annak következményei ellenében a merevség szellemére vezetett, sőt bizonyos félelemre új fejleményekkel szemben. Ez a nehéz helyzet a katolikus életben sok összeütközést és látszólagos ellentmondást eredményez. Semmi kétség: az Egyház ma történelmének egyik legnagyobb válsága előtt áll. Nyilvánvaló hát, hogy botrányok és lelkiismereti problémák adódnak majd minden oldalon.

Természetes és szükségszerű, hogy az érett kereszténynek egyszer-másszor szembe kell néznie a keresztények elkerülhetetlen hibáival, – másokéival éppúgy, mint a sajátjaival. Tisztességtelen és egyben hitetlen magatartás, ha azt képzelet: az Egyházba vetett hite megőrzésének egyetlen útja, ha meggyőzi magát, hogy az Egyház életében és tevékenységében minden mindig, minden tekintetben, minden korban eszményi. Itt a történelem, hogy az ellenkezőjét bizonyítsa. Sajnos igaz, hogy még keresztények is, egy vagy más okból, sőt talán magának Istennek és az ő igazságának nevében, ragaszkodhatnak az előítélet, tehetetlenség és szellemi bénultság kifinomult formáihoz. Bizony még komoly erkölcsi rendetlenség és igazságtalanság is előfordulhat ott, ahol a szentségnek kellene érvényesülnie. Biztos, hogy az Egyház maga sohasem tanít tévedést és sohasem mozdít elő igazságtalanságot. De hívei különféle módon arra használhatják fel tanítását és fegyelmét, hogy elsáncolják magukat – olyan látszólag előnyös helyzetbe, amely valójában sok hamis, tisztességtelen és igazságtalan elemet tartalmaz. Vagy egyszerűen megszerezhetik azt a gyakorlatot, hogy nem veszik tudomásul az Egyház tanításának igazi horderejét, és így elmulasztják azt a kötelességüket, hogy fenntartsák az igazságot és az igazságosságot, akár lelki síkon, akár magában a társadalomban.

A kereszténynek meg kell tanulnia szemébe néznie ezeknek a problémáknak, az igazságért és Isten Egyházának dicsőségéért érzett őszinte és alázatos gonddal. Meg kell tanulnia segédkezni ezeknek a hibáknak kijavításában anélkül, hogy tapintatlan vagy lázadó túlbuzgóságba esnék. A fennhéjzás sohasem a kegyelem jele. Damiáni Szent Péter mondta a vallumbrosai szerzeteseknek, akik felháborodtak a XI. századi Egyházban tapasztalt nagyon is valóságos visszaéléseken: „Aki szent akar lenni, az mindenekelőtt önmagában szentüljön meg Isten színe előtt és ne legyen fennhéjzó gyöngébb testvérével szemben.” (Opusculum 20.) Ugyanez a szent ellenezte a keresztények egész csoportjaival szemben alkalmazott igen szigorú büntetések önkényes és általános kirovását és nem hitte, hogy vallásos reformokat fegyveres erővel sikerüljön keresztülvinni.

A keresztény szellem mindenben a szeretet, alázat és szolgálat szelleme, nem az erőszaké az abszolutizmus és a hatalom védelmében. Ezért, bár mindig minden intézményben, még az

Egyházban is fordulnak elő kétségtelen visszaélések, ezekkel becsülettel, alázattal és szeretettel kell szembenézni. Nem lehet őket szépítgetni, vagy szemet hunyni előttük. Nem mindenki „tehet valamit”: egyes problémák nagysága felülmúlja az egyén megértési körét. De mindenki felhasználhatja őket jó célra saját belső életében: tekintse alkalomnak hite, engedelmisségi szelleme és az Egyház iránti természetfölötti szeretete megtisztítására.

Egyes keresztények még csak nem is képesek ezzel a feladattal közvetlenül szembenézni: sohasem tudják teljesen elismerni önmaguk előtt. De nem menekülhetnek meg a szívüket tépő kintól. Talán nem ismerik a kín forrását, de gyötri őket. Mások elismerik, hogy látják, amit látnak: de ez komoly botránnyá válik bennük. Fellázadnak a helyzet ellen, elítélik az Egyházat, sőt megpróbálják módját ejteni, hogy szakítsanak vele. Nem fogják föl, hogy most közelítették meg keresztény hivatásuk igazi értelmét, most hozhatják meg azt az áldozatot, amit felnőtt keresztény férfiakról és nőkről elvárhatunk: a tökéletlenség és hiányosság realiztikus elfogadását önmagukban, másokban és legjobban szeretett intézményeikben.

Szembe kell nézniük ezeknek a tökéletlenségeknek igazságával azért, hogy lássák: az Egyház nemcsak arra való, hogy mindent megtegyen értük, hogy megteremtse nekik a béke és biztonság kikötőjét, hogy passzív állapotban megszentelje őket. Ellenkezőleg: itt az idő, hogy ők adjanak a közösségnek saját szívük véréből, hogy tevékenyen és nagylelkűen részt vegyenek minden küzdelmében. Itt az idő, hogy feláldozzák magukat másokért, talán – úgy tűnhet – méltatlanokért. „Azt mondom ugyanis: Aki szűken vet, szűken is arat; s aki bőven vet, bőven arat. Mindenki elhatározásának megfelelően adjon, nem kelleetlenül vagy kényszerűségből, mert Isten a vidám adakozót szereti. Isten elég hatalmas ahhoz, hogy bőven megadjon nektek minden adományt, hogy mindig és minden tekintetben bőven ellátva készen legyetek minden jótetre.” (2Kor 9,6-8)

Nagy hősiesség életünket másoknak szentelni, amikor a helyzet kiábrándító és elégtelenséget keltő, és az áldozat nagymértékben kárba is veszhet. Itt van szükség igazán Istenbe vetett hitre. Ő látja áldozatunkat és gyümölcsözővé fogja tenni, akkor is, ha a mi szemünk csak eredménytelenséget és kudarcot lát. Ha elfogadjuk ezt a kegyelmet, megnyílik a szemünk, hogy meglássa másokban a valóságos, nem is sejtett jót, és igazán hálásak legyünk keresztény hivatásunkért.

Realizmus a lelkiéletben

Tauler János mondja egyik beszédében: amikor Isten lelkünket keresi, úgy tesz, mint az evangéliumi példabeszéd asszonya, aki elvesztette garasát és felforgatta az egész házat, míg csak meg nem találta. Belső életünknek ez a „felforgatása” lényeges a lelki növekedéshez, mert enélkül kényelmesen megmaradunk az igazi életszentség többé-kevésbé csalóka elképzeléseinél. Keresztes Szt. János úgy írja ezt le tanításában, mint a passzív tisztulás „sötét éjszakáját”, amely kiüresít Istenről és az isteni dolgokról alkotott túlságosan emberi elgondolásainkból és a pusztába visz; ott nemcsak kenyérrel táplálnak, hanem olyasmivel, amit csak közvetlenül Ő adhat. Modern teológusok elég sokat vitatkoztak, mennyiben szükséges a passzív misztikus tisztulás a beérett keresztény életszentséghez. Eltekinthetünk itt mindkét oldalú érvektől, mert elég annyit mondani: az igazi életszentség Krisztus keresztségének teljes kiverődése életünkön, és ez a keresztség a halála mindannak, ami nekünk megszokott és természetszerű, mindennapi énünk halála azért, hogy új színvonalon élhessünk. És paradox módon ezen az új színvonalon mégis fölfedezzük régi, mindennapi énünket. Ez az ismerős én hal meg és támad fel Krisztusban. Az „új ember” teljesen átalakult, és mégis *ugyanaz* a személy marad. Lelkivé lett, sőt mint a szentatyák mondanák: „megistenült” Krisztusban.

Figyelmeztetés ez, hogy haszontalan dolog olyan „eszményeket” dédelgetni, amelyek elképzelésünk szerint segítenek majd megszabadulni énünkötől, mert azzal elégedetlenek vagyunk vagy undorodunk tőle. A tökéletesség útja nem a menekülés útja. Csak úgy lehetünk

szentek, ha szembenézünk önmagunkkal, ha teljes felelősséggel vállaljuk életünket olyannak, amilyen, összes terhével és korlátoltságával, és alávetjük magunkat az üdvözítő tisztító és alakító tevékenységének.

Valóban tragikus megfigyelni, micsoda kiábrándulás és összeomlás következik be jószándékú, de tévútra vezetett fiatalokban, mert nem tudják felfogni ezt az elemiényt. Ezeknél gyakorlatilag szó sincs komoly vallásos odaadásról. És mégis mintha valamiképpen ők éheznének legjobban a tökéletességre. Olyan patetikus komolysággal és erővel próbálnak kitörni önmaguk börtönéből – mert azzá lettek maguknak –, hogy az föltétlenül részvétet kelt minden jószándékú segítőben. Lelkivezetők néha elkövetik azt a hibát, hogy bátorítják a csalóka idealizmust, minden baj forrását, ahelyett, hogy megpróbálnák rávenni ezeket a szegény szenvedőket: nézzenek szembe a valósággal.

Semmi jó nincs abban a beteges öngyűlöletben, amely néha alázatként szerepel. Reménytelen az olyan lelki eszmény, amelyet manicheus gyűlölet fertőzött meg a test és az anyagi dolgok iránt. Az az angelizmus, amely igazából a gyerekes önszeretet rafinált formája, nem vezethet sem lelki szabadságra, sem életszentségre.

S ugyanakkor mégis küzdenünk kell, hogy féken tartsuk szenvedélyeinket, próbálnunk kell mély alázatban és önmegtagadásban elnyugtatni lelkünket, szilárdan és határozottan nemet kell tudnunk mondani rendetlen vágyainkra, sőt még egy-egy jogos óhajunkat is meg kell tagadnunk a fegyelem kedvéért.

Mélységesen komoly, megalkuvást nem tűrő feladat az, hogy Istennek adjuk magunkat és lemondjunk a világról. Nem elég elmélkedni a tökéletesség áldozatos, imádságos, világról lemondó útjáról. Ténylegesen böjtölnünk, imádkoznunk kell, meg kell tagadnunk magunkat és belső emberré kell válnunk, ha valaha is meg akarjuk hallani magunkban Isten hangját. Nem elég egyszerűen aktív tettekben látni minden tökéletességet és azt mondani, hogy az engedelmesség reánk róttá gyakorlatok és kötelességek önmagukban elegendők, hogy Krisztusban átalakítsák egész életünket. Aki egyszerűen „Istenért dolgozik” külsőleg, abból hiányozhat az igazi tökéletességhez szükséges belső szeretet Isten iránt. A szeretet nemcsak arra törekszik, hogy szolgálja őt, hanem hogy megismerje, egyesüljön vele imádságban, ráhagyatkozzék szemlélődésben.

III. Krisztus, az út

Az Egyház megszenteli tagjait

A tökéletesség nem valami Krisztuson kívül megszerzett erkölcsi megszépülés, hogy ez képesítsen a vele való egyesülésre. A tökéletesség magának a hit által bennünk élő Krisztusnak a műve. A Szentlélek ajándékaival tökéletessé tett szeretetnek teljes élete. Hogy elérhessük a keresztény tökéletességet, Jézus ránk hagyta tanítását, az Egyház szentségeit és mindazokat a tanácsokat, amelyekkel megmutatja az útját, hogyan éljünk tökéletesebben benne és érette. Akik különleges meghívást kapnak a tökéletességre, azoknak ott a szerzetes-állapot a maga fogadalmával. Magának az Egyháznak irányítása alatt törekszünk nagylelkűen közreműködni a Szentlélek sugallataival. Belülről Krisztus Lelke vezet, kívülről a látható Egyház véd és alakít hierarchiájával, törvényeivel, tanításával, szentségeivel és liturgiájával: így növekszünk együtt „egyazon Krisztussá”.

Az Egyházat nem szabad pusztán intézménynek vagy szervezetnek tekintenünk. Minden bizonnyal látható és világosan felismerhető tanításában, kormányzásában és istentiszteletében. Ezek azok a külső vonások, amelyekben keresztül megláthatjuk lelkének belső sugárzását. Ez a lélek nem pusztán emberi, hanem isteni. Maga a Szentlélek. Az Egyház, akárcsak Krisztus, egyszerre emberi és isteni módon él és cselekszik. Krisztus emberi tagjaiban természetesen van tökéletlenség, de tökéletlenségük elválaszthatatlanul egyesül az ő tökéletességével, az ő ereje hordozza, az ő szentsége tisztogatja mindaddig, amíg a hit és szeretet által élő egységben maradnak vele. E tagjain át a Mindenható Megváltó csalhatatlanul megszentel, vezet és tanít minket, és arra is fölhasznál, hogy általunk fejezze ki irántuk való szeretetét. Így tehát az Egyház igazi természete szerint olyan testület, amelyben a tagok mind „hordozzák egymás terhét” és az isteni gondviselés eszközeiként működnek egymás érdekében. Azok szentelődnek meg leginkább, akik legteljesebben beleépülnek a Krisztusban lakozó szentek életadó közösségébe, örömmel isznak az élet tiszta folyamából, amelynek vizei megvidámítják Isten egész Városát.

Ezért tökéletességünk nemcsak egyéni ügy, hanem a Krisztusban való növekedés kérdése, vele való kapcsolatunk elmélyítése az Egyházban és az Egyház által, következképpen mélyebb részvétel a misztikus Krisztus, az Egyház életében. Ez természetesen szorosabb egységet jelent testvéreinkkel Krisztusban, szorosabb és termékenyebb, közös belenövést a Titokzatos Test élő, gyarapodó szellemi szervezetébe.

Nem azt jelenti ez, hogy a lelki tökéletesség szociális alkalmazkodás dolga. Az a pusztán tény, hogy valaki jól dolgozó kerékfoggá válik egy magas határfokú vallásos gépezetben, sohasem tesz szentté senkit, ha nem keresi Istent belül, saját lelke szentélyében. Például a szerzetesek közös élete, amelyet pontos gyakorlatok szabályoznak és az Egyház tekintélye áld meg, nyilvánvalóan igen értékes eszköze a megszentelésnek. A szerzetes számára ez állapotának egyik lényeges vonása. De még mindig csak keret. Mint ilyennek megvan a célja. Fel kell használni. De az állványzatot nem szabad összetéveszteni magával az épülettel. Az Egyház valódi épülete a szívek egysége, szeretetben, áldozatban és önmagukon való fölemelkedésben. Ennek az épületnek a szilárdsága attól függ, milyen mértékben veszi birtokba a Szentlélek minden egyes ember szívét, nem pedig attól, mennyire van megszervezve és fegyelmezve külső magatartásunk valamilyen alkalmas rendszerrel. Az emberi társas élet elkerülhetetlenül megkövetel bizonyos rendet, és akik szeretik testvéreiket Krisztusban, azok nagylelkűen fel fogják áldozni magukat ennek a rendnek megőrzéséért. De a rend nem öncél, s a pusztán ragaszkodás a rendhez még nem életszentség.

Azok, akik komolyan veszik a lelkiéletet, túlságosan gyakran pazarolják minden erejüket az állványozásra, egyre szilárdabbá, tartósabbá és biztosabbá téve, – ugyanakkor nem törődnek magával az épülettel. Miért? Mert öntudatlan félelem él bennük a keresztény élet valódi felelősségeitől, amelyek magányos és benső élmények. Nehéz őket kifejezni, még közvetve is. Szinte közölhetetlenek bárki mással. Ezért az ember sohasem lehet „biztos” abban, hogy jó úton jár-e vagy téved. Ebben a belső szférában igen kevésbé nyilvánvaló a haladás vagy a tökéletesség. A külsőben viszont a haladás könnyebben mérhető és az eredmények szemmel láthatóak. Meg is lehet őket mutatni másoknak, hogy helyeseljék és csodálják.

A keresztény ember legfontosabb, legvalódibb és legmaradandóbb műve saját lelke mélyén jön létre. Nem láthatja senki, még ő maga sem. Csak Isten ismeri. Ez a mű nem annyira a látható és általános szabályokhoz való hűség dolga, mint a hité: belső, gyötrődő, szinte kétségbeesett magányos aktus, amellyel megerősítjük teljes alávetettségünket Istennek: megragadjuk igéjét és akaratának megnyilvánulását egyfelől életünk legbelső mélyeiben, másfelől az általa rendelt tekintélynek való engedelmségben.

A Credo, amelyet az egész Egyházzal egyesülve diadalmasan énekelünk a liturgiában, csak annyiban valódi és érvényes, amennyiben mindegyikünk belső önátadását fejezi ki Isten akaratának, – külsőleg az Egyházon és hierarchiáján át, belsőleg pedig úgy, amint az isteni kegyelem sugallataiban megnyilvánul.

Így lesz hitünk teljes önátadás Krisztusnak: beléje és Egyházába vetjük minden reménységünket, és minden erőt és szentséget az ő irgalmas szeretetétől várunk.

Szentség Krisztusban

Az eddigiekből világos lehet, hogy a keresztény életszentség nem pusztán erkölcsi tökéletesség dolga. Magában foglal minden erényt, de nyilvánvalóan több, mint valamennyi együtt. A szentség nemcsak jócselekedetektől, vagy akár erkölcsi hősiességből áll, hanem mindenekelőtt ontológikus egyesülés Istennel „Krisztusban”. Valóban, ahhoz, hogy megértsük az Újszövetségnek az életszentségről szóló tanítását, meg kell értenünk Szent Pál e kifejezésének értelmét. Az ő leveleiben az erkölcsi tanítás mindig a „Krisztusban való élet” jelentéséről szóló elméleti fejtegetést követi és világítja meg. Szent János is egészen világosan kifejtette, hogy életünkben minden lelki gyümölcs a Krisztussal való egyesülésből az ő Titokzatos testébe való belenövésből fakad, amint a szőlővessző egyesül a szőlőtővel és beléje nő (Jn 15,1-11). Ez persze semmiképpen sem teszi jelentéktelenné az erényeket és jócselekedeteket, de ezek mindig másodlagosak maradnak *új lényünkhöz* képest. A skolasztikus elv szerint *actio sequitur esse*, a cselekedet összhangban van a cselekvő lényvel. Ahogy maga az Úr mondotta, nem szedhetünk a bojtorjánról fügét. Ezért először bensőleg kell új emberré alakulnunk, és aztán az Isten-adta Lélek, új életünk Lelke, Krisztus Lelke szerint cselekednünk. Ontológiai életszentségünk: éltető egységünk a Szentlélekkel. Erkölcsi jóságunkat az a törekvés hozza létre, amellyel a Szentléleknek igyekszünk engedelmeskedni.

Tehát nem ez vagy az a szabály, ez vagy az az erkölcsi gyakorlatsorozat az elsősorban lényeges, hanem megújulásunk, „újjáteremtődésünk” Krisztusban (lásd Gal 6,15). Ha egyesülünk Krisztussal „a szeretet által tevékenykedő hitben” (Gal 5,6), akkor miénk a Szentlélek, minden erényes cselekedet és minden szeretet forrása. Az erényes keresztény élet nemcsak olyan élet, amelyben törekszünk egyesülni Istennel az erény gyakorlása által. Inkább olyan élet, amelyben a Szentlélek egyesülésre vonz Istennel Krisztusban, és mi erényes cselekedetekkel törekszünk kifejezni szeretetünket és új valónkat. Minthogy egyesültünk Krisztussal, minden tőlünk telhető buzgalommal próbáljuk engedni, hogy nyilvánítsa ki életünkben az Ő erényét és az Ő szentségét. Erőfeszítéseinknek arra kell irányulniok, hogy eltávolítsuk az önzés és engedetlenség akadályait és minden ragaszkodást olyasmihoz, ami ellenkezik az ő szeretetével.

Amikor az Egyház a Glóriában azt énekli: „Tu solus sanctus” – „Te vagy szent, ó Krisztus, egyedül!” – ezt minden bizonnyal úgy értelmezhetjük, hogy minden más, ami szent, benne és általa szent. Krisztus által közli és nyilatkoztatja ki Isten az ő szentségét a világnak. Ha tehát szentül kell élnünk, akkor Krisztusnak kell bennünk szentnek lennie. Ha „szentté” kell lennünk, akkor neki kell a mi szentségünknek lennie. Mert amint Szt. Pál mondja: „A meghívottaknak ... Krisztus Isten ereje és Isten bölcsességünk, megigazulásunk, megszentelődésünk és megváltásunk lett. Így teljesül az Írás: Aki dicsekszik, az Úrban dicsekedjék.” (1Kor 1,24,30.) Mindez azonban saját beleegyezésünket és az isteni kegyelemmel való erőteljes közreműködésünket kívánja.

Jézus Krisztus, az Istenember, az Atya rejtett szentségének kinyilatkoztatása. Isten a századok halhatatlan és láthatatlan Királya, akit szem nem láthat, értelem nem szemlélhet, csak abban a világosságban, amelyet ő maga közöl azzal, akivel akar. A keresztény „tökéletesség” ezért nem pusztán erkölcsi kaland, vagy olyan teljesítmény, amellyel az ember büszkélkedhetik. Isten adománya az, amely a lelket a Fiú által, a Szentlélek közreműködésével az isteni titok rejtett mélységébe vonja. Kereszténynek lenni tehát mélyen misztikus életre való kötelezettség, hiszen a kereszténység kiemelkedő módon misztikus vallás. Ez persze nem azt jelenti, hogy minden keresztény „misztikus”, vagy annak kell lennie, a szó szakszerű modern értelmében. De igenis jelenti azt, hogy minden keresztény az istenség teljességgel misztikus kinyilatkoztatásának és közlésének dimenzióiban él, illetőleg ott kellene élnie. Az üdvözülés, amely egyaránt célja minden egyes kereszténynek és a keresztény közösség egészének, részesedés Isten életében, aki „a sötétségből az ő csodálatos fényességébe vonz minket (1Pt 2,9). A keresztény olyan ember, akinek élete és reménysége Krisztus titkában központosul. Krisztusban és Krisztus által „az isteni természet részeseivé” leszünk – *divinae consortes naturae* (2Pt 1,4).

Krisztuson át talál utat életünkbe az isteni szeretet hatalma és az isteni világosság ereje, s alakítja át a „fényesség” egyik fokáról a másikba a Szentlélek működésével. Itt van a keresztény ember belső életszentségének gyökere és alapja. Életünknek ezt a világosságát és energiáját hívják általában kegyelemnek.

Minél inkább fölragyog a kegyelem és szeretet azok testvéri egységében, akiket a Szentlélek egy Testbe gyűjtött, annál inkább megnyilvánul Krisztus a világban, annál inkább megdicsőül az Atya, s annál közelebb jutunk Isten művének végső beteljesüléséhez, amikor „újra egyesít mindent Krisztus fősége alatt” (vö. Ef 1,10).

Kegyelem és szentségek

Istengyermekségünk Isten Igéjének hasonlatossága bennünk. Eleven jelenléte idézi ezt elő lelkünkben a Szentlélek által. Ez a mi „megigazultságunk” Isten szemében. Gyökere az igazi szeretetnek és minden más erénynek. Végül pedig ez az örök élet magva: isteni örökség, amit nem lehet elvenni tőlünk akaratunk ellenére. Kimeríthetetlen kincs, „az örök életre szökellő” vízforrás. Szt. Péter első levele ujjongó himnusszal kezdődik ennek a kegyelmi életnek dicsőítésére. Az isteni kegyelem szabadon adta meg ezt nekünk Krisztusban; és ez a kegyelem üdvözíteni fog, ha csak hűségesegek vagyunk Isten szeretetéhez. Szereteté kiárasztotta ránk, mikor holtak voltunk bűneinkben, és feltámasztott a halálból ugyanazzal a hatalommal, amely Krisztust támasztotta föl halottaiból.

„Legyen áldott az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, aki minket nagy irgalmában új életre hívott Jézusnak a halálból az élő reményre való feltámadása által, hogy a mennyekben elpusztíthatatlan, tiszta és soha el nem hervadó örökség várjon rátok. Az Isten hatalma megőrzött titeket a hitben az örök üdvösségre, amely készen áll, hogy az utolsó időben majd megnyilvánuljon. Ezért örülni fogtok, noha most egy kicsit szomorkodnotok kell is, mert különféle kísértések érnek benneteket, hogy a próbát kiállva hitetek, amely értékesebb a tűz

próbálta veszendő aranyánál, Jézus Krisztus megjelenésekor méltó legyen a dicsőre, a dicsőségre és a tiszteletre. Noha nem láttátok, mégis szeretitek; bár most sem látjátok, mégis hisztek benne. De mivel hisztek, ujjonghattok a megdicsőültek kimondhatatlan örömeivel, mert elértek hitetek célját: lelketek üdvösségét.” (1Pt 1,3-9)

Ha azt mondjuk, hogy a keresztény vallás misztikus, ez azt jelenti, hogy egyben *szentségi* is. A szentségek „misztériumok”, amelyekben Isten működik, és a mi lelkünk együttműködik vele isteni szeretetének indítására. Ne feledjük, hogy a szentségek az isteni szeretet szabad szellemi működésének titokzatos *jelei* lelkünkben. A szentség kiszolgáltatásának külső, látható tevékenysége nem „oka” annak, hogy Isten kegyelmet ad, bár oka annak, hogy mi kegyelmet kapunk. Jele ez annak, hogy Isten szabadon adja nekünk kegyelmét. A jel nekünk szükséges, nem neki. Felébreszti szívünket elménket, hogy feleljünk az ő működésére. Ő éppen olyan jól adhatná kegyelmét minden külső jel nélkül is, de ebben az esetben legtöbbször sokkal kevésbé tudna hasznot húzni ajándékából, kisebb hatással tudná befogadni és viszonyozni szíve szeretetével. Ezért szükségünk van ezekre a szent jelekre, mint a kegyelem okaira bennünk, de nem gyakorolunk velük oki kényszert Istenre. Éppen ellenkezőleg!

Ha Isten úgy akarta, hogy közli velünk kimondhatatlan világosságát és megosztja velünk életét, akkor neki magának kell meghatároznia, mi módon történjék ez a közlés és ez a részesülés. Azzal kezd, hogy hozzánk intézi *Igéjét*. Amikor az ember meghallja és befogadja Isten igéjét, engedelmeskedik felszólításának és felel hívására, akkor a keresztség forrásához, vagy a bűnbánat szentségének tisztító vizeihez kerül. Tápláléka a legméltóságosabb Oltáriszentség, amelyben az Úr testét kapjuk igazi lelki eledelünkül, örök üdvösségünk és az Igével való jegyességünk zálogául. Jézus azt kívánja, hogy ne csak a hit által „menjünk hozzá”, hanem szentségi egyesülésben is. Ugyanis a Krisztussal való egyesülés, mindegyik szentségben, de főle a legméltóságosabb Oltáriszentségben, nemcsak jelenti és jelképezi teljes misztikus beleépülésünket, hanem létre is hozza azt, amit jelent. „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, énbennem marad és én őbenne. Amint engem küldött az élő Atya és én az Atya által élek, úgy aki engem eszik, az majd énáltalam él.” (Jn 6,56-57)

A leginkább megszentelő cselekedet, amit a keresztény ember végbevihet, az, ha magához veszi Krisztust az eucharisztikus misztériumban. Így titokzatos módon részt vesz az Úr halálában és feltámadásában, s lélekben és igazságban egyé válik vele. A hit és a hit szentségei által részesülünk Krisztus életében. A keresztény misztérium az Egyház szentségi imádata útján valósul meg és teljesül be mibennünk. De hogy részt vehessünk ebben az imáadásban, előbb a keresztségben Krisztus tagjaivá kell válnunk.

A keresztségben lelkünk megtisztul a bűntől és elhagyja az önző vágyakat, megszabadul a romlottság szolgásgától, hogy fiúként imádjá az élő Istent. Szükséges, hogy az ember meg legyen keresztezve, ha be akar jutni Krisztus misztériumába – Isten országába. „Ha valaki nem születik újjá vízből és Szentlélekből, nem mehet be Isten országába.” (Jn 3,5)

Amikor erről az Istenhez vezető misztikus útról beszélünk – a szentségeken át –, vigyáznunk kell, nehogy azt a látszatot keltsük, hogy a szentségi misztika egyfajta mágia. Így állna a helyzet, ha a szentségek csalhatatlanul létrehoznák a kegyelmet, tekintet nélkül a befogadó lelkiállapotára és közreműködésére. Igaz, a szentségek ereje *ex opere operato* üdvös hatást idéz elő akkor is, ha az imádkozó nem képes kicsiholni magából a buzgó áhítat egyéni érzelmeit. Más szóval: a szentségek rendszere működésében objektív. De a kegyelem nem közlódik olyannal, aki nincs kellően felkészülve. A szentségek nem teremnek gyümölcsöt ott, ahol nincs szeretet. Amikor egy hitjelöltet vízzel megkeresztelnek, akkor a Szentlélek bensőleg megtisztítja és átalakítja; ez azonban választást és önátadást tételez föl, egy kötelezettség elfogadását foglalja magában, és azt az elhatározást, hogy az illető keresztény életet akar élni. A keresztség csak akkor gyümölcsöző, ha felvevője új életet akar kapni Krisztusban és mindörökre Krisztusnak akarja adni magát. Ez pedig lemondást jelent a bűnről és odaadást a szeretet életére. Azt jelenti, hogy méltóan élünk új, krisztusi valónkhoz. Azt, hogy Isten fiaiként élünk.

„Mindazoknak, akik befogadták, hatalmat adott, hogy Isten gyermekeivé legyenek, azoknak, akik benne hisznek, akik nem a vérnek vagy a testnek kívánságából, s nem a férfi akaratából, hanem Istenből születtek.” (Jn 1,12-13)

„Isten világosság és nincs benne semmi sötétség. Ha azt állítjuk, hogy közösségben vagyunk vele, és sötétségben élünk, akkor hazudunk, és nem az igazság szerint járunk el. De ha világosságban élünk, ahogy ő is világosságban él, akkor közösségben vagyunk egymással és az ő Fiának, Jézusnak a vére minden bűnt lemos rólunk ... Fiaskáim! Ezeket azért írom, hogy ne kövessetek el bűnt. De ha valaki bűnbe esik, van szószólónk az Atyánál: Jézus Krisztus, az Igaz. Ő az engesztelő áldozat bűneinkért, nemcsak a mieinkért, hanem az egész világ bűneiért is.

Abból tudjuk meg, hogy megismertük, hogy megtartjuk a parancsait. Aki azt mondja: „Ismerem”, de parancsait nem tartja meg, az hazudik és nincs meg benne az igazság. Aki viszont tanítását megtartja, abban az Isten szeretete valóban tökéletes. Innen tudjuk meg, hogy benne vagyunk. Aki azt állítja, hogy benne van, annak úgy kell élnie, ahogyan ő élt.” (1Jn 1,5-7, 2,1-6)

Lélek szerinti élet

A keresztény életszentség nem valami elvont törvény szeretetén alapul, hanem az élő Isten szeretetén, egy isteni személynek, Jézus Krisztusnak, Isten megtestesült Igéjének szeretetén, aki megváltott minket és megszabadított a bűn sötétségéből. Másik alapja testvéreink szeretete Krisztusban. Erkölcsi életünk ezért nem törvényhez tapadó, nemcsak hűséges köteleességteljesítés dolga. Mindenekfölött személyes hála, szeretet és dicsőítés. „Eucharisztikus” erkölcsiség ez, a szeretet törvénykönyve; alapja a közös hálaadás és Krisztusban kapott új életünk értékelése. Ez az értékelés magában foglalja az isteni irgalom mély megértését, amelynek erejében osztozunk Krisztus halálában és feltámadásában. Magába zárja a lelki ráébredést arra, hogy keresztény életünk csakugyan a feltámadott Krisztus élete, aki mindannyiunkban, minden pillanatban tevékeny és termékeny. Erkölcsiségünk tehát a szeretetre és *dicsőítésre* összpontosul, arra a vágyra, hogy egyéni életünkben és közösségünkben teljesen megdicsőülve lássuk a feltámadt Urat és üdvözítőt.

Értsük meg: erénygyakorlataink és jócselekedeteink nemcsak egyszerűen egy személytelen törvény hideg kötelezettségének teljesítése. Hanem személyes, szerető felelet egy emberi Szív kívánságára, amelyet isteni szeretet tölt el irántunk. A feltámadt üdvözítő szent Szíve közli lényünk bensejével a legkisebb kegyelmi és szeretet-ösztönzést is, így osztja meg velünk isteni életét. A mi feleletünk tehát: válasz az Úr irántunk érzett személyes szeretetének meleg és érzékeny sürgetésére. Ez a felismerés nemcsak hogy önmagunkról feléje fordítja figyelmünket, hanem mélyebb, elevenebb reményt is kelt és gyümölcsözőbb, dinamikusabb hitet ébreszt szívünkben. Eltölti keresztény életünket a hála kifejezhetetlen melegével és annak transzcendens tudatával: mit jelent Isten fiának lenni. Hiszen az Atya egyszülött Fia annyira szeretett bennünket, hogy meghalt értünk a kereszten, csak hogy az ő szeretetében egyesülhessünk.

Nemcsak arról van szó, hogy hálásak vagyunk, mert Krisztus megszabadított a bűntől. Szent Pál arra is rávilágít, hogy hálás szereteten alapuló „eucharisztikus” erkölcsiségünket egy látszólag kiüttalan konfliktusból való szabadulás érzése táplálja. Míg a törvény alatt voltunk, mondja az Apostol (Róm 7,13-25), csak azt fogtuk fel, hogy képtelenek vagyunk szentek lenni és eleget tenni szigorú követelményeinek. De most a szerető üdvözítő kegyelmével meg tudjuk tartani a törvényt, sőt sokkal tovább is jutunk a törvény előírásánál a szeretet tökéletességében, mert maga Krisztus jött el, megölte szívünkben a bűnt és megerősítette bennünk a szeretetet.

A törvény követelményeinek most csak azért tudunk eleget tenni, mert Krisztus lakik bennünk. De nem úgy tesszük ezt, hogy a törvényre szegezzük tekintetünket, hanem Krisztusra. Szívünket ne a súlyos és hideg kötelezettségek gondolata foglalkoztassa, amelyeket meg sem értünk egészen, hanem a Szentlélek jelenléte és szeretete, aki felgyújtja bennünk a szeretetet a jó iránt és megmutatja, hogyan „tegyünk mindent Jézus Krisztus nevében”. A tökéletesség

keresztény útja tehát mindenképpen a szeretet, a hála, az Istenbe vetett bizalom útja. Sehol sem vagyunk a saját erőnkre vagy világosságunkra utalva: Krisztusra függesztjük szemünket, ő ad minden világosságot és erőt testén, az Egyházon át. Szívünk a bennünk és az Egyházban lakozó Szentlélekre figyel. Maga az Úr ad akkor erőt nekünk és vezet, felfoghatatlanul, annak arányában, ahogyan egyesülünk vele szeretetben, mint testének, az Egyháznak élő és cselekvő tagjai.

Egyedüli gondunk, hogy állhatatosan és nagylelkűen hűségesek legyünk az ő Akaratához, amint ez különösen a hívők közösségében nyilvánul meg. Egész erkölcsiségünk az, hogy bízzunk benne, még ha látszólag a halál árnyékában járunk is, tudva, hogy ő élet és igazság, és amerre Jézus vezet, az nem lehet tévút. Szent Pál összefoglalja az egész keresztény utat:

„Nincs semmi elmarasztaló ítélet azok ellen, akik Krisztus Jézusban élnek. Hiszen a lélek törvénye, ami a Krisztus Jézusban való élet folyamánya, megszabadított téged a bűn és a halál törvényétől. Amire ugyanis a törvény nem volt képes, mert a test miatt erőtlenné vált, azt Isten véghezvitte.” (Róm 8,1-3)

Test és lélek

Az apostol csak azt kéri tőlünk, hogy ne a „test”, hanem a „lélek” szerint járjunk (vagyis éljünk). Ez többfélét jelent. A test általános kifejezés – nem a testi életre (hiszen a testet a lélekkel együtt megszenteli a Szentlélek), hanem a *világi* életre. Magában foglalja nemcsak az érzékiséget és a szabadosságot, hanem a világhoz való alkalmazkodást és az emberi tekintetre vagy társadalmi előítéltre alapozott cselekedeteket is.

A „test”-nek engedelmességek, amikor az előítélet, önelégültség, bigottság, kasztgóg, babona, becsvágy vagy kapzsiság normáit követjük. Ezért még a látszólagos életszentség is „test” szerinti, ha nem szívből jövő, hanem álszent fitogtatás. Bármi legyen is a „test hajlama”, irányuljon bár látszólag hősi és kápráztató tettekre, amelyek csodálatba ejtik az embereket – Isten szemében mindig: halál. Nem öfeléje tart, hanem a körülöttünk lévő emberek felé. Nem az ő dicsőségét keresi, hanem saját kielégülésünket. A lélek viszont az élet és a béke útján vezet.

A lélek törvénye az alázat és szeretet törvénye. A lélek lelkünknek mély, a test számára hozzáférhetetlen belső szentélyéből szól hozzánk. Mert a „test” a külső énünk, a hamis énünk. A „lélek” az igazi énünk. Istennel Krisztusban egyesült legbensőbb lényünk. Lényünk e rejtett szentélyében lelkiismeretünk hangja egyszerre a mi belső hangunk és a Szentléleké. Mert ha valaki, „lélekké” válik Krisztusban, az már nem egyedül önmaga. Már nemcsak ő él, hanem Krisztus él benne, a Szentlélek vezeti és szabályozza életét. A keresztény erény gyökere ez a belső egység: saját énünk egybeforr Krisztussal a Lélekben, gondolataink Krisztus gondolataivá tudnak válni és vágyaink az ő vágyaivá.

Egész keresztény életünk így a Szentlélekkel egyesült élet és hűség az isteni akarathoz lényünk mélyeiben. Ezért az igazság élete, a teljes lelki őszinteség, és ez hősies alázatot foglal magában. Mert az igazságnak, akárcsak a szeretetnek, otthon kell kezdődnie. Nemcsak hogy olyannak kell látnunk magunkat, amilyenek vagyunk, minden semmiségünkben és jelentéktelenségünkben, nemcsak hogy meg kell tanulnunk szeretni és értékelni saját ürességünket, hanem teljesen el kell fogadnunk életünk valóságát úgy, amint van. Hiszen éppen ezt a valóságot akarja Krisztus magára venni, ezt alakítja át és szenteli meg saját képére és hasonlatosságára.

Ha meg tudjuk érteni, hogy a rossz bennünk lakik, akkor elég nyugodtak és tárgyilagosak leszünk ahhoz, hogy türelmesen bánjunk vele, bízva Krisztus kegyelmében. Ezt jelenti az, hogy kövessük a Szentlelket, álljunk ellen a testnek, tartsunk ki jó vágyainkban, tagadjuk meg hamis külső énünk követelődését és így adjuk át szívünk mélyét Krisztus alakító tevékenységének:

„Ti nem test, hanem lélek szerint éltek, ha valóban Isten Lelke lakik bennetek ... Ha Krisztus bennetek van, jóllehet a test a bűn miatt halott, a lélek a megigazulás következtében él.

Ha pedig bennetek lakik annak Lelke, aki feltámasztotta Jézust a halálból, ő, aki Krisztust feltámasztotta a halottak közül, halandó testeteket is életre kelti tibennetek lakó Lelke által.” (Róm 8,9-11)

Tehát ha egyesültünk is Krisztussal a keresztség, a hit és szeretet által, még mindig sok rossz hajlam munkálhat testünkben és lelkünkben – a „halálnak” elmúlt életünkből visszamaradt magvai és gyökerei. De a Szentlélek kegyelmet ad, hogy ellenálljunk növekedésüknek. És ha ezeknek a hajlamoknak ellenére szeretni és szolgálni akarjuk Istent, az megerősíti az ő életadó működését. Így aztán nem annyira a rosszat „látja” bennünk, ami a mienk volt, hanem a jót, ami az övé.

IV. Élet a hitből

Hit Istenben

A „test” és „lélek” közti különbség tehát nem azonos az érzéki és a szellemi, a szenvedély és a lelki függetlenség különbségével. Lehet valaki észbelileg, eszmeileg független és lelki, és mégis még mindig „testi” az Újszövetség kifejezőmódja szerint (1Kor 3,1-4; Jak 3,13-18). Ami a testet megkülönbözteti a lélektől, az a *hit* erénye; ez ad nekünk életet „a Lélekben” és „Krisztusban”. Ez az értelme a szentírási mondatnak: „az igaz ember hitből él”. Az „igaz” kifejezés itt szentséget jelent, amely Istennel való egyesülésből fakad és Isten gyermekéhez illő erényekben fejeződik ki (Gal 5,6).

A hit által Krisztus „Isten ereje” lesz életünkben. Csak hittel fogadhatjuk el igazán Krisztust és Egyházát üdvösségünk gyanánt. Hit nélkül csak névleg keresztény valaki. Nem úgy tartozik az Egyházhoz, mint Krisztus testéhez, hanem mint társadalmi intézményhez, vallási szervezethez: alkalmazkodik a keresztény viselkedés általánosan elfogadott szabályaihoz, nem Isten iránti szeretetből, nem mintha valamennyire is megértené benső jelentésüket, hanem pusztán azért, hogy a jó viselkedés e minimumáért biztosítsa befogadását a csoportba. Krisztus rávilágított, hogy hit és emberi tekintet egyenesen ellenkezik: „Hogy hihetnétek ti, akik egymást dicsőítitek, de nem keressétek azt a dicsőséget, amely az egy Istentől származik?” (Jn 5,44)

Ennyire fontos a hit. Mi hát valójában? Pusztán értelmi elfogadása néhány kiválasztott dogmának, amelyet az Egyház tekintélye hinni ad elénk? Több ennél. Természetesen magába foglalja a dogmatikus igazság elfogadását, de ha csak ennyi, akkor nem megy elég messze. A pusztán alávetettség még nem a hit egésze, – még ítéletünk alávetése sem. Ez csak az egyik oldala. Az utolsó öt században a tanítások összevisszasága és a szekták civakodása miatt a dogmatikus igazság tekintélyi meghatározása igen nagy helyet kezdett elfoglalni a katolikus életben. De ez a különleges hangsúly ne hamisítsa meg látásunkat. A hit nem csupán értelmi megnyugvás bizonyos *igazságokban*, hanem egész lényünk odaadása magának az *Igazságnak*, Isten Igéjének.

Isten léte

Napjainkban, amikor Isten létét a gondolkodás valamennyi jellegzetesen modern módján tagadják vagy legalábbis kétségbe vonják, a hit kérdése sok esetben visszavezethető Isten létének kérdésére. Biztos, hogy ez alapvető dolog: „Hit nélkül nem lehet senki sem kedves Isten előtt; aki ugyanis az Istenhez járul, hinnie kell, hogy ő van és megjutalmazza azt, aki őt keresi.” (Zsid 11,6) Hitéletnek nyilván csak azzal a föltétellel van értelme, hogy van Isten, akiben higgyünk. És a hitnek értelmesnek kell lennie. Fényét ugyan nem az okoskodástól és az értelemtől kapja, – ellenkezőleg, ő az értelem szellemi világossága, korlátolt megértésünk birodalmán túlról jövő fény. Nem egyenes ellentmondás az értelemnek, hanem meghaladja azt, olyan módon, amely mégis értelmes. Ezért mondta Szt. Anzelm: *credo ut intelligam* – hiszek, hogy értsek. Ez keresztényibb és egyben emberibb állítás, mint Tertullianusé: *credo quia impossibile* (hiszem, mert lehetetlen), bár ez a paradoxon meg retorikailag jelentős: a keresztény életben rejlő misztérium kifejezése.

Isten létezésének kérdése nyilvánvalóan nyitva áll az értelmi kutatásnak, és tudományosan be bizonyítható. Csak egy a baj: a tudományos bizonyítás nem győzhet meg, ha szakkifejezéseit nem fogadják el vagy nem értik meg. Ezért azok, akikben a hit válsága Isten létének elfogadására összpontosul, gyakran filozófiai zsákutcába bonyolódnak, s vallásos problémájuk

mindaddig kiesik az összefüggésből, amíg nem tudnak megoldani kezdetlegesebb nehézségeket a jelentősen területén. Ezek a nehézségek pedig egyre nehezebben kezelhetők. Az átlagos modern ember helyzetében ezért az Isten létét igazoló filozófiai érvelés gyakorlatilag majdnem teljesen lényegtelenné válhat. A téma részletes megvitatása sem a hitnek, sem az értelemnek nem használ, legföljebb mind a kettőt homályosabbá teszi, és a becsületes lelkeket az állandó csalódottság és legyőzhetetlen kételkedés állapotába sodorja.

Annál szárnalmasabb dolog ez, mert mint értelmes lények, természetünkönél fogva mindannyian hajlamosak vagyunk Isten valóságának egyszerű és természetes tudomásulvételére; hiszen enélkül létezésének pusztá kérdése sem merülhetne föl gondolatunkban (lásd Róm 1,20). Amint saját létünk teljesen tudatosul bennünk, amint felfogjuk a körülvevő világ és az esetleges létezők valóságát, azonnal szembetaláljuk magunkat a tiszta és abszolút Lét kérdésével: saját viszonylagos és esetleges létünk szükségszerűen föltételezi ezt. Ez az elsődleges jellegű megérezés természetesen semminek sem „bizonyítéka”, csak emberi tapasztalati adottság, s kiindulópontja lehet mindenfajta jó vagy rossz filozófiai okoskodásnak. De nagyon jól felébresztheti az értelmet, s elvezetheti a hit aktusához. Sőt valamiképpen állandó felhívás a hitre. Ha nem cselekszünk e természetes és teljesen ésszerű meglátás ellen, ha nem állunk ellent neki tudatos érveléssel, ha nem tagadjuk meg, nem értelmezzük át szerzett ismeretek – és talán előítéletek – nézőpontjából, akkor szinte önkéntelenül a hit felé vezető úton találhatjuk magunkat.

Emberi hitek

Modern társadalmunknak, egész gondolkodásának és kultúrájának iránya: megtagadni és kinevetni ezt az egyszerű, természetes tudomásulvételt. Ez arra visz, hogy az ember kezdettől fogva fél is a hittől, szégyelli is. Első lépés tehát az élő hit felé – így vagy amúgy, de mindig is ez volt –, hogy megtagadjuk és elveszük a racionalisztikus kétely önelégült gondolkodási szabványait. Gyakorlatilag ez rendszerint nem az „értelem” elvetése és a „hit” elfogadása, inkább választás két hit között. Az egyik az emberi társadalomba vetett emberi, korlátolt, külsőséges hit, feltevéseinek és előítéleteinek egész öröklött holt súlyával. Alapja a magányosságtól való félelem és az a szükséglet, hogy „hozzátartozzunk” egy csoporthoz és tétlen belenyugvással fogadjuk el annak előírásait. A másik viszont olyan hit, amelyben nem „látunk”, hit a transzcendens és láthatatlan Istenben, minden bizonyítékon túleső hit, amely egész énünk belső forradalmát kívánja meg, létünk *ellenkező irányú* újratájolását a világiás előítéletek tájékozódásával szemben. Ez a hit Isten létének teljes elfogadása; nemcsak a kozmosz érthetőségét biztosító kényelmes hipotézisként, hanem úgy, mint aki minden létezés, különösképpen pedig saját életünk központja és értelme.

Azokban az időkben, amikor a nyugati társadalom keresztény volt, szükségszerűen bizonyos kétértelműség uralkodott a hit terén, mert az „adva volt” valamennyi más társadalmi értékkel együtt. Ilyen helyzetben a hitet könnyen megronthatta az előítélet, talán saját csoportunkba vetett babonás hiedelem volt, nem pedig Istenbe vetett igazi hit és Krisztus Misztikus Testéhez való őszinte ragaszkodás. Még ma is, amikor olyan sokan tapogatnak ösztönösen a „hitben” valamiféle emberi biztonság után, megtörténhetik, hogy csak részben keresik Istent. Ez a veszélye annak a „hitnek”, amely túl szorosan kapcsolódik össze a „béke” és a lelki kényelem eszméjével. Ha valaki nagyon is mohón vágyik lecsillapítani egyéni aggodalmait, akkor abban a veszélyben fog, hogy valami talajtalan hitet tesz magáévá, amely látszólag nem túlságosan nagy áron meghozza neki a béke külszínét. Látszólag nem nagy áron, – de ha ez lemondás a lelkünkért való felelősségről, akkor minden mértéken felül nagy ár.

Az Újszövetség hite

Az Újszövetségben és az Egyház korai történetében a hit ezt jelenti: hajlandók vagyunk inkább minden más értéket feláldozni, mint a Krisztusban való élet és igazság alapvető értékét. A keresztény hit a szó teljes értelmében nemcsak éppen a „Krisztusról szóló” igazságok elfogadása. Nem is csak belenyugvás Krisztus történetébe, erkölcsi és lelki velejáróival együtt. Nem pusztán elhatározás, hogy legalább valamennyire megvalósítjuk Krisztus tanítását. Mindezek az elfogadási formák összeférnek a belenyugvással valami olyanba, ami „nem Krisztus”. Nagyon lehetséges „hinni Krisztusban” abban az értelemben, hogy elménkkel elfogadjuk azt az igazságot, hogy ő a földön élt, meghalt és halottaiból feltámadt, és mégis „test szerint” élni, egy kapzsi, erőszakos, igazságtalan és romlott társadalom szabályai szerint, – úgy, hogy még csak észre sem vesszük igazán az ellentmondást életünkben.

Pedig a hit igazi jelentése: *elvetni mindazt, ami nem Krisztus, annak érdekében, hogy minden életet, minden igazságot, minden reményt, minden valóságot „Krisztusban” keressünk és találjunk meg.*

Persze nem úgy kell ezt érteni, hogy elvetjük az anyagi világegyetemet, és Isten egész teremtését. Hiszen mindez éppúgy Krisztustól származik, Krisztusban áll fenn, s létezésének egyetlen értelme az, hogy az ő irgalmának, igazságának és szeretetének céljait szolgálja, s így nyilatkoztassa ki az Atya dicsőségét. Elvetni a „világot” nem azt jelenti, hogy elvetjük az embereket, a társadalmat, Isten teremtményeit vagy az ember műveit. Hanem elvetjük azokat a visszajára fordított életelveket, amelyek révén az emberek visszaélnék a jó teremtéssel, kizsákmányolják azt és saját életüket is tönkreteszik.

„Amit egykor haszonnak tartottam, azt Krisztusért veszteségnek tekintem. Sőt Uramnak, Krisztus Jézusnak fönséges ismeretéhez mérten mindent veszteségnek tartok. Érte mindent elvettem, sőt szemétnek tekintek, csak Krisztust elnyerhessem és hozzá tartozzam. Hiszen nem a törvény útján váltam igazzá, hanem a Jézus Krisztusba vetett hitben. Isten ugyanis a hit által tett igazzá, hogy őt és feltámadásának erejét megismerjem, de a szenvedésben is vállaljam vele a közösséget. Így hozzá hasonulok a halálban, hogy ezáltal eljussak a halálból a feltámadásra is.” (Fil 3,7-11)

Szent Pál e jellegzetes részlete mutatja, milyen átfogó az Újszövetség hit fogalma. A keresztény hit számára Krisztus minden, és mindaz, ami nem Krisztustól vagy Krisztusban van, semmi: „szemét” (szó szerint: ganéj). Ilyen erős kifejezések a modern hívőnek visszataszítóak. Nem igen használják őket beszédekben és jámbor írásokban, mert „végletes” benyomást keltenek. Pedig hát a keresztény hit maga is „végletes”, vagy legalábbis abszolút. Ha egyszer „megtalálta” Krisztust, látja, hogy mindenestül szakítania kell mindazzal, ami övele ellenkezik, nem számít, mibe kerül ez a szakítás. Látja, hogy tántoríthatatlanul hűnek kell maradnia szeretetéhez, nem számít, milyen nehéz néha ez a hűség. Végül látja, hogy tökéletes bizalommal, teljesen reá kell hagyatkozni, egész életünket kezébe téve le: hadd viselje ő gondunkat, bár nem látjuk, hogyan akarja ezt tenni. Ez a keresztény hit igazi „méréte”.

Az ilyen hit nemcsak alanyi, lélektani állásfoglalás, hanem dinamikus és természetfölötti hatalom az ember életében. „Új teremtés”, az isteni mindenhatóság tette, amely legbensőbb mélyén forradalmasítja az ember lelki és testi életét. Ezért visszhangozzák a szinoptikus evangéliumok Jézus Krisztus szavaival, – azokhoz intézte, akiket meggyógyított: „Hited éppé tett téged!”

Ez a hit minden esetben egyszerűen Krisztus személyének teljes, tántoríthatatlan elfogadása az üdvözítő hatalom és az új élet forrásaként.

A hit, amely által egyesülünk Krisztussal és természetfölötti életet kapunk Lelkének ajándékából, nem pusztán ösztönös vagy érzelmi önátadás. Nem vak akarat dolga. Krisztus nemcsak életünk, ő utunk és igazságunk is. (Jn 14,6) A hit értelmi világosság, amellyel „megismerjük” az Atyát a megtestesült Igében (Jn 14,7-14). Ugyanakkor titokzatos és homályos

ismeret is. Amint a középkori misztikusok mondták, tudása abból fakad, hogy „nem tud”. Hinni annyi, mint tudni látás nélkül, tudni belső bizonyosság nélkül (2Kor 5,7). Vagy inkább: a hit csakugyan „lát”, de „per speculum in aenigmate” (tükör által homályosan – 1Kor 13,12), valami sötét, titokzatos, megmagyarázhatatlan módon. A hit „látomását” vagy értelmi világosságát nem értelmünk természetes, érzéki belátáson alapuló tevékenysége idézi elő, hanem Isten Lelkének közvetlen természetfölötti működése. Éppen ezért fölötte áll a magára hagyott értelem rendes felfogóképességének, és mégis nagyobb bizonyosságot nyújt, mint a természetes tudományos ismeret. De ez a nagyobb bizonyosság, bár személyes meggyőződés dolga marad, nem hozzáférhető ésszerű bizonyítékoknak, ha valaki nem fogadja el a hit előfeltételeit. „Senkisémet jöhet hozzám – mondotta Jézus Krisztus –, hacsak nem vonzza őt az Atya, aki engem küldött.” (Jn 6,44; vö. 6,65)

A hit tehát Isten ingyenes ajándéka, amelyet tetszése szerint osztogat, s megtagad azoktól, akik makacsul ragaszkodnak emberi előítéletekhez, a faji, nemzeti vagy osztálygóg mitológiájához. Azoknak adja meg, akik szívük egyszerűségében és alázatában hajlandók elfogadni ezt az ajándékot, s bizalmukat nem politikai hatalomba vagy emberi tekintélybe vetik, hanem Isten ígéjébe, amint Egyházán keresztül szól. (Mt 11,25-27)

Következésképpen többféle módon kell szívünket előkészíteni a hitre; mindenkifölött kutatással, olvasással és imádsággal. Ha meg akarjuk tudni, mi a hit és mit hisznek a keresztények, az Egyháztól kell megkérdeznünk. Ha meg akarjuk tudni, mit nyilatkoztatott ki Isten a hívőnek, olvasnunk kell az Írásokat, tanulmányoznunk kell magyarázóikat és meg kell ismerkednünk a filozófia és teológia alapvető igazságaival. Minthogy azonban a hit Isten ajándéka, megszerzésének mind között talán legfontosabb módja az imádság.

Hiszen nem mindig könnyű olyan keresztényt találni, aki meg tudja magyarázni hitét, és előfordulhat, hogy még a papság sem képes szaktudományát általánosan érthető kifejezésekre lefordítani. A Bibliát sem mindig könnyű megérteni. A Szentírás szubjektív értelmezése végzetes tévedéshez vezethet. Ami pedig a teológiát és filozófiát illeti: hogy ismerje ki magát bennük a vallásos nevelés híján levő ember? Az ima tehát az első és legfontosabb lépés. Hitéletünk egész tartama alatt állandóan szükséges az imádsághoz folyamodnunk, mert a hit nem egyszerűen első hitaktusunk alkalmából egyszerismindenkorra kapott ajándék. Minden újabb fejlődése, a természetfölötti világosság minden újabb növekedése, még ha komolyan dolgozunk is megszerzésén, tisztára Isten ajándéka marad.

Az imádság ennél fogva a hitélet valóságos szíve.

Ha az Újszövetségben „hegyeket mozgató” hitről olvasunk, ezt a jelképes nyelvet nem szabad betű szerint értelmeznünk, mintha eszerint az ima valami csodálatos eszköz lenne fizikailag nehéz vagy lehetetlen feladatok megoldására. A hit valóban lehetetlenségekkel foglalkozik, de nem a fizikai erő, az orvostudomány, a tanulás, vagy az emberi kutatás pótléka.

Krisztus nem azzal a szándékkal tanította hallgatóit a hit szükségességére, hogy azt pusztán a táj képének megváltoztatására használják fel. Azt mondta az embereknek: olyan legyen a hitük, hogy semmilyen akadály vagy látszólagos lehetetlenség el ne bátortalanítsa. A lecke a hit tulajdonságaira vonatkozott, nem az elvégzendő feladatok természetére. A feladat nem számít, mert *bármit*, ami az üdvösségre szükséges, megad Isten feleletül az imára.

Az Újszövetség tanításának az imáról tehát ez az elsődleges értelme: a mennyek országa nyitva áll azoknak, akik imában kérik, hogy bejussanak. Ezt a természetfölötti segítséget sohasem tagadja meg Isten senkitől, akinek szüksége van rá és Krisztus nevében keresi (Jn 16,23). A hit megadatik azoknak, akik tudnak imádkozni érte. Az isteni igazság fényét az alázatosak sohasem nélkülözik. De az imának állhatatosnak és kitartónak kell lennie. Ne verjen bele éket kétség, ne gyöngítse habozás.

„Ha pedig valaki közületek bölcsességben szenved hiányt, kérje Istentől, aki szívesen ad mindenkinek, anélkül, hogy a szemére vetné, s meg fogja kapni, csak hittel kérje, egy csöppet se kételkedve. Mert aki kételkedik, hasonlít a tenger hullámaihoz, amelyeket felkorbácsol és ide-

oda vet a szél. Az ilyen ember ne higgye, hogy bármit is kap az Úrtól, hiszen a lelkében megosztott ember nem tart ki semmiben sem.” (Jak 1,5-8)

Felmerül azonban a kérdés: *képes-e lélektanilag* a szavak, vélemények, tanítások és jelszavak tengerében megzavarodott és kimerült modern ember arra a világosságra és bizalomra, amely a hatékony imához szükséges? Nem ábrándította-e ki, nem siketítette-e meg annyira a propagandák vetélkedése, hogy elveszítette a mély és egyszerű bizalom képességét?

Csakugyan, a hírközlő eszközökkel való cinikus visszaélés lefokozta és megrontotta az emberi szellemet. Az embert géppé silányították, amely automatikusan felel a beletáplált szavakra. Az ilyen gép nem alkalmas igazán az istenhitre, ha nem megy keresztül gyökeres gyógyító és megújító folyamaton. Azért létfontosságú a társadalom keresztény megújulásának feladata, ha az emberek vissza akarják szerezni képességüket a hitre.

V. Növekedés Krisztusban

Segítő szeretet

A hit új élet kezdete. Az élet pedig növekedés és fejlődés *a végső, teljes érettség és tökéletesség* felé. Mi ez a befejezett tökéletesség a keresztyén ember számára? *Krisztus teljes megnyilvánulása életünkben.* „Amikor majd Krisztus, a mi életünk megjelenik, vele együtt ti is megjelentek dicsőségben.” (Kol 3,4) Ez az igazi keresztyén tökéletesség!

Mit jelent ez? Azt, hogy teljességgel megnyilvánul bennünk Isten szeretetének nagy titka a világ számára: az, hogy terve szerint „mindent újjá akar alkotni Krisztusban” (Ef 1,9-10). Isten kegyelmének meg kell nyilatkoznia bennünk. Krisztusnak egész dicsőségével világítania kell bennünk, tagjaiban. Egészen nyilvánvalóvá kell válnia, hogy az ő szeretete egyesített igazán őbenne.

„Legyenek mindnyájan egy, mint te Atyám, bennem és én tebenned, úgy ők is egy legyenek bennünk s így elhiggye a világ, hogy te küldöttél engem.” (Jn 17,21) Közvetlenül e szavak előtt azt mondta Jézus: „Én értük szentelem magamat, hogy ők is megszentelődjenek az igazságban”, és így imádkozott: „Szenteld meg őket az igazságban, mert a te tanításod igazság.” (Jn 17,17,19)

Látjuk tehát, hogy a személyes hit és hűség Krisztushoz még nem tesz tökéletes keresztyénné. Nem magunktól, elszigetelt egyedekként tartunk feléje. Úgy megyünk, mint Titokzatos Testének tagjai. Azt mondhatjuk: életszentségünk azzal arányos, mennyire tudunk szeretetének eszközei lenni országának megalapításában és Misztikus Testének felépítésében. Minél gyümölcsözőbb és egészségesebb életet élünk Krisztus tagjaiként, annál alkalmasabbak vagyunk arra, hogy közvetítsük másoknak a krisztusi életet a Szentlélekben és rajta keresztül. Minél többet tudunk nekik adni, annál többet kapunk Krisztustól. A misztikus élet lelkünkbe titokzatosan beáradó bősége nemcsak saját magunknak szól, hanem másoknak is. Akik a legtöbbet kapják, azoknak van a legtöbb adnivalójuk, és ha több az adnivalójuk, akkor talán azért, mert többet engedtek el nekik. (Lk 7,47-48) Jobban tudják szeretni Krisztust testvéreikben, mert mélyebben és bensőségesebben megtapasztalták saját fájdalmukat és az ő könyörületeségét. Szenvedés és lelki szegénység részvétre tanította és lelkileg gazdaggá tette őket, mert az irgalmasok bővelkednek irgalomban.

Az irgalmasok bővelkednek igazságban is. Ha nem tanuljuk meg az irgalmasság értelmét gyakorlatban mások iránt, sohasem tudjuk meg igazán, mit tesz Krisztust szeretni. Nem mintha mások iránti könyörületünk közvetlenül tanítana Krisztus szeretetére, inkább mert Krisztus szeretete dinamikusan működik életünkben, hogy *rajtunk keresztül* érjen el másokat, közben pedig kinyilatkoztatja őt nekünk saját lelkünkben.

Mások iránti szeretet és részvét nélkül látszólagos „szeretetünk” Krisztus iránt csak koholmány:

Aki azt állítja, hogy a világosságban él, de testvérét gyűlöli, az még mindig a sötétségben jár. Aki szereti testvérét, már eljutott a világosságba, s nem szolgál botrányul másoknak. Aki viszont gyűlöli testvérét, a sötétségben van, a sötétségben jár, és nem tudja, hová megy, mert a sötétségben elvesztette szeme világát ... Az ő szeretetét arról ismertük fel, hogy életét adta értünk. Nekünk is kötelességünk életünket adni testvéreinkért. Hogyan marad meg az Isten szeretete abban, aki – bár bőven van neki a világ javaiból – mégis, amikor látja testvérét, hogy szükségét szenved, elzárja előle a szívét. Gyermekeim, ne szeressünk se szóval, se nyelvvel, hanem tettel és igazsággal.” (1Jn 2,9-11; 3,16-18)

A karitás társadalmi távlatai

A keresztény karitást sokszor teljesen felületesen értik: mintha nem volna több kedvességnél, figyelmességnél és barátságos viselkedésnél. Bizonyára magában foglalja mindezt, de messze túlterjed rajtuk. Azért szoktuk csak annyiba venni, hogy „rendesen viselkedünk” mások iránt, mert szűk a szemhatárunk – csak közvetlen szomszédaink férnek bele, akik hozzánk hasonló előnyöket és kényelmet élveznek. Ez a felfogás hallgatólagosan kizárja azokat, akiknek leginkább van szükségük szeretetünkre, – azokat, akik szerencsétlenek, akik szenvednek, akik szegények, elhagyatottak, vagy semmijük a világon, s ezért követelésük van mindazokkal szemben, akiknek többjük van a szigorúan szükségesnél.

Nincs jótékonyság igazságosság nélkül. Túlságosan gyakran gondolunk úgy a segítő szeretetre, mint valami erkölcsi fényűzésre, kiválasztott gyakorlatra, amely érdemet szerez nekünk Isten előtt, ugyanakkor pedig kielégít egy bizonyos belső szükségletet, hogy „jót tegyünk”. Az ilyen karitás éretlen, sőt bizonyos esetekben teljesen hamis. Az igazi jótékonyság szeretet, a szeretet pedig mélységes törődés a másik ember szükségleteivel. Nem valami morális önkielégülés, hanem szigorú kötelesség. Krisztus és a Lélek törvénye kötelez, hogy törődjem testvérem szükségével, mindenkifölött a legnagyobbal: szeretetéttségével. Mennyi szörnyű probléma származik osztályok, nemzetek és fajok viszonya terén a modern világban a szeretet szomorú hiányából! S ami mindennél rosszabb: ez a hiány nagyon is világosan mutatkozik azok között, akik kereszténynek vallják magukat! Sőt ismételten a kereszténységgel próbálták igazolni az igazságtalanságot és a gyűlöletet!

Krisztus maga olyan kifejezésekkel írja le az Evangéliumban az utolsó ítéletet, amelyek a segítő szeretetet teszik az üdvösség fő kritériumává. Azok kerülnek a mennyek országába, akik táplálták az éhezőt, inni adtak a szomjazónak, szállást az idegennek, látogatták a betegeket és foglyokat: mert mindezt magának Krisztusnak tették. Viszont azok, akik elmulasztottak kenyeret adni az éhezőnek, italt a szomjazónak, és így tovább, Krisztus iránt mulasztották el mindezt: „Amit nem tettetek eggyel a legkisebbek közül, velem nem tettétek.” (Mt 25,31-36)

Látjuk ebből a szövegből és az iménti Szt. János-idézetből (János első levele), hogy a keresztény karitás értelmetlen külső, konkrét szeretetcselekedetek nélkül. A keresztény nem méltó nevére, ha nem ad tulajdonából, idejéből, vagy legalább törődéséből, hogy segítse a nálánál kevésbé szerencséseket. Az áldozatnak valóságosnak kell lennie, nemcsak valami uramatyámkodó gesztusnak, amelyben saját énünk pöffeszkedik, hogy pártfogoljuk a „szegényeket”. Az anyagi javak megosztásával együtt kell járnia a szív megosztásának is, a közös nyomorúság és szegénység és a Krisztusban való testvériség felismerésének. Ilyen jótékonyság lehetetlen a lélek belső szegénysége nélkül: ez azonosít bennünket a szerencsétlenekkel, a kiváltságoktól megfosztottakkal, a nincstelenekkel. Néha odáig mehet – menjen is – ez, hogy elhagyunk mindent, amink van, s megyünk megosztani a szerencsétlenek sorsát.

A segítő szeretetről alkotott rövidlátó és visszás fogalom még arra is készíti a keresztényeket, hogy egyszerűen az ún. „irgalmasság cselekedeteit” vigyék végbe, pusztán jelképes cselekedeteket a jóakarát kifejezéseként. Az ilyenfajta jótékonyság nem segíti hathatósan a szegényeket: minden eredménye annyi, hogy hallgatólagosan szemet huny a társadalmi igazságtalanság felett és segít fenntartani az állapotokat úgy, ahogy vannak, – segít szegénységben meghagyni az embereket. Napjainkban a szegénység és szenvedés problémája mindenki gondja lett. Nem csukhatjuk be tovább a szemünket a világon mindenütt, még a leggazdagabb nemzeteknél is meglevő nyomor előtt. A keresztény embernek szembe kell néznie azzal a ténnyel, hogy ez a kimondhatatlan szégyen semmiképpen sem „Isten akarata”, hanem a mi rohamosan fejlődő világunk hozzánemértésének, igazságtalanságának, gazdasági és társadalmi zűrzavarának következménye. Nem elég nem venni tudomásul mindezt, azon az alapon, hogy tehetetlenek vagyunk és semmivel sem tudunk hozzájárulni a helyzet

jórafordulásához. A szeretet és igazságosság minden kereszténytől megköveteli, hogy tevékeny gondnal törekedjék megjavítani az ember helyzetét a világban. Ez legalábbis arra kötelez, hogy ébredjünk tudatára a helyzetnek és alakítsuk lelkiismeretünket a fölvetődő problémák szerint. Nem várják el tőlünk, hogy a világ valamennyi problémáját megoldjuk; de tudnunk kell, mikor tehetünk valamit a szenvedés és szegénység enyhítésére, és rá kell jönnünk, mikor működünk közre burkoltan a szenvedést és szegénységet meghosszabbító, vagy fokozó rosszban. Más szóval: a keresztény szeretet nem reális többé, ha nem kíséri a társadalmi igazságosság gondja.

Mit használ, ha szemináriumokat tartunk a Misztikus Test tanáról és a szent Liturgiáról, közben pedig egyáltalán nem törődünk Krisztus millió lehetséges tagjának szenvedésével, elhagyottságával, betegségével és idő előtti halálával? Azt képzelhetjük, hogy mindez a szegénység és szenvedés jó messze van a mi hazánktól; de ha megismernénk és megértenénk kötelezettségeinket Afrika, Dél-Amerika és Ázsia iránt, nem lennénk olyan önelégültek. Különbösen nem is kell túltekintenünk saját határainkon, hogy bőven találjunk emberi nyomorúságot nagyvárosaink nyomornegyedeiben és kevésbé kiváltságos falusi területeken. Mit teszünk ezzel kapcsolatban?

Nem elég a zsebünkbe nyúlni és odavetni néhány dollárt. Nemcsak tulajdonunkat kell adnunk testvérünknek, hanem önmagunkat. Amíg nem lesz meg újra bennünk a segítő szeretetnek ez a mély érzéke, nem tudjuk megérteni a keresztény tökéletesség teljes mélységét.

Szent Jakab levele elmondja nekünk, hogy a keresztény ne kezelje megkülönböztetetten a gazdagot és ne vesse meg a szegényt, hanem ellenkezőleg: azonosítsa magát a szegénnyel és legyen maga is szegény, amint Krisztus volt:

„Ha gyülekezetetekbe belép egy férfi fényes öltözékben, aranygyűrűvel az ujján, és belép egy szegény is elnyűtt ruhában, figyelmetek a fényes öltözékű felé fordul és így szóltok hozzá: „Foglalj itt kényelmesen helyet”, a szegénynek meg azt mondjátok: „Állj oda oldalra”, vagy „ülj ide zsámolyomhoz”. Hát nem megkülönböztetés ez? Nem ítéltetek-e helytelenül gondolkozva szívetekben részrehajlón? Hallgassatok ide, szeretett testvéreim! Hát az Isten nem azokat választotta-e ki, akik a világ szemében szegények, hogy a hitben gazdagok legyenek és örököljék az országot, amelyet azoknak ígért, akik őt szeretik? Ti pedig lenézitek a szegényt. Hát nem a gazdagok zsarnokoskodnak fölöttetek és hurcolnak benneteket a bíróság elé? Hát nem ők gyalázzák meg azt a fönséges Nevet, amelyről el vagytok nevezve?” (Jak 2,2-7)

Ugyanazon levél további részében Szent Jakab nyíltan beszél az igazságtalan gazdaghoz, aki becsapta a szegényeket a munkabérrel:

„Vagyonotok oda, ruhátokat megette a moly. Aranyotok és ezüstötök belepte a rozsdá és ez a rozsdá tanul szolgál ellenetek és megemészteti testeteket, mint a tűz. Vagyonotokat szaporítottátok még az utolsó napokban is. Nos, a bér, amelyet a földeteket learató munkásoktól levontok, fölkiált és az aratók szava felhatolt a seregek Urának a fülébe. Bőségben éltetek a földön és tobzódtatok, hízlaltatok szíveteket a leölés napjára. Az igazat elítéltétek, megöltétek s ő nem tanúsított ellenállást.” (Jak 5,2-6)

Ahhoz, hogy eggyé legyünk Krisztusban, mindannyiunknak úgy kell szeretnünk kell egymást, mint önmagunkat. Szeretni egymást mint önmagunkat annyit jelent, hogy úgy bánjunk a másikkal, mint önmagunkkal, kívánjuk neki mindazt, amit sajátmagunknak kívánunk. Ennek a kívánságnak pedig csak akkor van értelme, ha hajlandók vagyunk határozott lépéseket tenni a másik megsegítésére. Gyakran idézik a szószéken az Irgalmas Szamaritánus példabeszédét: többet jelent ez, mint gondolnánk. A jó zsidó, a pap és a levita otthagya a sebesült embert az árokban. Csak az idegen, a kiközösített ereszkedett le odáig, hogy segítsen rajta. Kik vagyunk mi? Papok, leviták, vagy szamaritánusok?

Munka és életszentség

Láttuk: a keresztény életszentséget nem tarthatjuk többé tisztán egyéni, elszigetelt erénygyakorlatok kérdésének. Úgy is kell tekinteni, mint a társadalom lelki és kulturális megújulásáért folytatott nagy együttes erőfeszítés egy részét. Olyan feltételek megteremtéséért folyik a küzdelem, amelyek között minden ember munkát talál és békében élvezheti munkájának igazságos gyümölcseit.

Korunk egyik legfontosabb körlevele a *Mater et magistra*, XXIII. János pápa nagy nyilatkozata a keresztény szociális tanításról, a XX. század közepe sürgető problémáinak világánál. Ez a körlevél nemcsak szakembereknek, politikai közgazdászoknak és szociológusoknak íródott. Szól minden jóakarátú emberhez, és különösen érinti Krisztus minden tagját, mert mindannyian mélyen bele vagyunk bonyolódva korunk társadalmi, gazdasági és politikai problémáiba. A keresztény nem választhatja el hitéletét a munka és harc valóságos világától, amely körülveszi. Krisztusban élt életére elkerülhetetlenül hatással lesz az olyan problémák terén tanúsított magatartása, mint pl. az atomháború, a faji kérdés, új nemzetek fejlődése és az egész válságos küzdelem a világ két fele között.

Ezért sohasem eléghető ki az olyan „keresztény élet”, amely gyakorlatilag a plébániatemplom padjaira és néhány otthon végzett imára szorítkozik, tekintet nélkül ezekre az égető problémákra, amelyek emberi lények millióit érintik és megkérdőjelezik nemcsak az emberi civilizáció jövőjét, hanem talán még magának az emberi fajnak fennmaradását is. Mindannyian benső részesei vagyunk ezeknek a félelmetes kérdéseknek, és nemcsak keresztény hivatásunk, hanem emberi természetünk maga kötelez: működünk közre a méltányos és eredményes megoldásukért folyó roppant erőfeszítésben.

János pápa azt mondja: „Bár az Anyaszentegyház sajátos feladata az, hogy a lelkeket megszentelje és a természetfölötti rend javainak részesévé tegye, törődik az ember mindennapi életének szükségleteivel is, a test táplálásával és az élet anyagi feltételeivel éppúgy, mint a szellemi jóléttel és kultúrával, a dolog egész sokoldalúságában és fejlődése minden fokon ...”

Az Egyház gondja az Egyház minden egyes tagjának gondja is, nemcsak az egyházi előjáróké és a lelkészkedő papságé. Valóban a „Mater et magistra”-ban tárgyalt gazdasági kérdések a keresztény laikus: a polgár, a gyáros, a földműves, a politikus és az üzletember sajátos illetékességi körébe tartoznak. Ha ezeket a mindennapi emberi tevékenységeket keresztény módon hajtják végre, azaz teljes összhangban a természetes renddel, amelyet Isten alkotott és az Egyház tanítása és törvényhozása világított meg, akkor akarva-akaratlan hozzájárulnak végrehajtóik szentségéhez és üdvösségéhez.

Az Egyház tanítása szerint a munka azoknak az alapvető emberi tevékenységeknek egyike, amelyek segíthetik az embert szentté válásában. A helyesen felfogott munka mindenekelőtt „ne szükségleti cikk, hanem az emberi személy kifejeződése” legyen. A „Mater et magistra” e mondatának mély jelentősége van. Időnk, ügyességünk, energiánk nemcsak egyszerű árucikk, amit piacra viszünk. Ha így nézzük, akkor elkerülhetetlenül fontosabb lesz, hogy jó áron értékesítsük képességeinket, mint hogy gyümölcsöző és kielégítő módon kihasználjuk őket. Képességeink, adottságaink így csak szolgálai lesznek legfőbb célunknak: „pénzt keresni”. Ez azonban a természetes rend visszajára fordítása. Abban ugyanis az emberi tehetségek termékeny felhasználása jó és gyümölcsöző munkában rendes körülmények között magábanvéve mélyen emberi és kielégítő tevékenység: nemcsak igazságos bért hoz és hozzájárul egy család eltartásához, hanem az emberi személyiség bizonyos alapvető szellemi és lélektani szükségleteit is kielégíti. Rosszul rendezett társadalomban a munka elveszíti ezt az alapvetően egészséges jellegét, s kiábrándító vagy értelmetlen lesz.

Ha a munka pusztán gondolattalan robot, egy gép, vagy más fajta mechanikai rutin rabszolgasága (se szeri, se száma ilyeneknek a modern életben), amit csakis a bér miatt vállalnak, akkor a dolgozó értelme és idegrendszere természetesen fellázad ez ellen a

rendellenesség és értelmetlenség ellen. Egyfelől értelmes tevékenységet keres valamilyen feszültséglazító üdülésben, amely feloldja a napi munka undorát. Másfelől ha valaki lelki igényeket is táplál, az talán egyre inkább menekülni törekszik monoton és hiábavaló rutinmunkájából egy elszigetelt lelki birodalomba. Itt próbál vigasztalást találni az imában és egy olyan Istennel való közösségben, akinek hangsúlyozottan semmi köze a gépek világával.

És még mindig van egy szerencsétlen, egyáltalán nem ritka lehetőség. Ez komolyan súlyosbítja a zűrzavart. A pénzszerzés tevékenységébe mint önmagáért való célba teljesen belemerülhet valaki. Annyira elsüllyedhet a „business” szertartásaiba és bonyodalmaiba, olyan mélyen belebonyolódhat az üzlettervezésbe és kötésbe, hogy minden más értelmét veszti. Az otthoni élet második vagy harmadik helyre szorul, a család elveszíti jelentőségét, a személyes kapcsolatok kétértelművé és kiábrándítóvá válnak, ha ütköznek életének fő törekvésével, a pénzszerzéssel. Az élet mesterkelt, túlfeszített és hamis lesz. Az eredeti emberi méretek összezsugorodnak. Hogy megtarthassa nyugalma és megbirkózzék az életébe beépített ellentmondásokkal, az ilyen ember esetleg alkoholhoz vagy nyugtatókhoz folyamodik, vagy mind a kettőhöz. Ilyen légkörben az igazi lelkiség szinte teljesen lehetetlen. Legjobb esetben máz marad a vallás, külső formáság, vagy bizonytalan, nyugtalanító akarnámság: egyike annak a sok mindennek, amihez „majd később” fogunk hozzá.

A keresztény szociális tanítás következményei a munka területén tehát mélyek és messzehatók. A „Mater et magistra” küzd az ellen a természetellenes megosztás ellen, amely kettéhasítja a modern embert és életét. A munkának ismét szellemileg értelmessé és emberileg kielégítővé kell válnia. Ahogy a körlevél mondja:

„Ne teremtsünk mesterséges ellentétet saját tökéletességünk és a világban való cselekvő jelenlétünk között: mintha az ember csak minden ideigtartó tevékenység mellőzésével tökéletesíthetné magát, s mintha minden ilyen cselekvés elkerülhetetlenül megalkuvásra kényszerítené személyes, emberi és hívői méltóságában ... Teljesen belevág az isteni gondviselés tervébe, hogy mindenki napi munkájával fejlessze és tökéletesítse magát, az pedig majdnem mindenkinél evilági természetű.”

Mindazonáltal helytelenül értelmezné a Mater et magistra e szakaszát, aki azt a következtetést vonná le belőle: mindez azt jelenti, hogy a dolgozónak „lelki megvilágításban” kell néznie munkáját. Nemcsak pusztán ismétlése ez az ismeretes tanácsnak, hogy „ajánljuk fel” munkánkat és „tisztítsuk meg szándékainkat”. Ezt a bekezdést az egész körlevél összefüggésében kell olvasni. Az pedig azt kívánja, hogy egy társadalmon belüli keresztény megújulás állítsa vissza a munka igazi tárgyi természetét, tegye újból az emberi méltóság szabad kifejezésévé és az emberi személy teremtő tevékenységévé. Vagyis elismeri, hogy ma ténylegesen nagyon sok emberi munka jellege – gyárban, üzleti téren, szabadfoglalkozású pályákon – valamiképpen emberalatti. Ezt a rendellenességet nem lehet pusztán belső, alanyi, vagy akár lelki jellegű kiigazítással sem helyrehozni.

Az a feladat tehát, hogy a keresztény életben visszaállítsuk a munkát az őt megillető helyre, több, mint az egyénnek szóló személyes, belső terv. Együttműködést kívánó tárgyi kötelessége ez az Egyháznak és az emberi társadalomnak. Az egyes keresztény többit tesz munkája „megszenteléséért”, ha értelmesen törődik a társadalmi renddel és a társadalmi helyzet megjavítását szolgáló hatásos politikai eszközökkel, mint amennyit valaha is elérhetne pusztán belső és személyes lelki erőfeszítésekkel, próbálva leküzdeni a pénzért folyó emberalázó harc utálatát és értelmetlenségét. Mondanunk sem kell, hogy ez a feladat óriási. Szinte végtelen sok ága-boga van. Elvezetnek ezek minden irányba, a politikai, gazdasági, üzleti életbe és mindenhez, ami komolyan érinti a nemzet életét és a nemzetközi közösséget.

Minden oldalról rendetlenség, zavar, egyre súlyosbodó feszültségek merednek felénk, folyvást új törések az agyonkínzott társadalom testében. Hol kezdje az ember, hogy megbirkózzék a modern társadalom keresztény megújításának sürgető problémájával?

A Mater et magistra megad egy alapvető teológiai elvet: ezen nyugszik az Egyháznak a munka lelki értékéről szóló tanítása. Amióta Isten Igéje megtestesült, az emberi nemnek az a közös feladata, hogy igazságos és valóban hasznos hajtó társadalmat építsen fel, több mint emberi. Valamiképpen természetfölötti küldetéssé válik, annak a munkának továbbfolytatásává, amelyet Krisztus kezdett el történelmi életében. A körlevélben ezt olvassuk:

„Ha valaki saját munkáját, még ha ideig tartó természetű is, Jézus Krisztussal, az isteni Megváltóval egyesülve végzi, minden munka az ő munkájának folytatásává válik és megváltó erővel ivódik át ... Így ez a munka hozzájárul az ember személyes természetfölötti tökéletesedéséhez, másokra is segít kiterjeszteni a megváltás gyümölcseit, s az Evangélium kovászával keleszti meg a civilizációt, amelyben élünk és dolgozunk.”

Ez azonban csak akkor válik hatékony valósággá, ha munkánkat az emberiségnek tett szolgálat gyanánt tekintjük. Ilyen szolgálat felajánlása azt jelenti, hogy megértjük és értékeljük mindazt, ami a társadalmi rendben, kultúrában és civilizációban emberileg értékes. Ez olyan szemléletmódot tételez fel, amelyet leginkább humanizmusnak nevezhetünk.

Életszentség és humanizmus

Az az állítás, hogy a keresztény életben „humanizmus” szükséges, kihívó és furcsán eretnek ízzel csenghet bizonyos keresztények fülében. A szó gyakori kétértelműsége egyeseket megijeszt és megszokták, hogy elutasítóan válaszoljanak rá. Lehet-e a humanizmusnak valami köze az életszentséghez? Nem ellentétes-e a kettő radikálisan egymással, akár csak Isten és az ember? Nem kell-e nekünk az istenit választanunk és elvetnünk az emberit? Nem az emberi értékek felmagasztalása az ismertetőjegye-e azoknak, akik elvetették Istent? Ha voltak is, és talán még vannak is „keresztény humanisták”, nem hamis optimizmus áldozatai-e ezek, hogy a „világgal” folytatott veszélyes párbeszédben kompromittálják hitüket?

Szent János evangéliumának szavaival felelhetünk: „Az Ige testté lett és közöttünk lakozott.” Ha Isten Igéje emberi természetet vett fel és ember lett, mindenben olyan, mint a többi, kivéve a bűnt, ha életét adta azért, hogy Titokzatos Testében egyesítse az emberi nemet Istennel, akkor bizonyára kell lennie egy hiteles humanizmusnak. Olyannak, amely nemcsak keresztényileg elfogadható, hanem lényeges magában a keresztény misztériumban is. Ez a humanizmus nyilvánvalóan nem a szenvedélyek, a test, a bűnös hajlamok, a fejtetőre állított rendetlen szabadosság, az engedetlenség dicsőítése. De föltétlenül teljes elfogadása azoknak az emberi értékeknek, amelyek Isten teremtő szándéka szerint lényegesek az ember számára, – azoknak az értékeknek, amelyeket maga Isten akart megőrizni, megmenteni és jogos rendjükbe visszaiktatni, mikor magára vette őket Krisztusban.

Amikor az Egyház védelmébe veszi a természettörvényt, az ember polgári jogait, az emberi értelem jogait, a különböző civilizációk kulturális értékeit, a tudományos kutatást és a technikát, az orvostudományt, a politika tudományát és a természetes rend ezer más javát, ezzel mély keresztény humanizmusát fejezi ki. Más szóval azt, hogy teljes egészében gondja van az emberre, Isten teremtményére és képmására, akinek rendeltetése az abszolút igazság és szépség szemlélése a mennyben.

Az ember üdvözülése nem azt jelenti, hogy ki kell vetkőznie minden emberiből: oda kell vetnie értelmét, a szépség iránti szeretetét, a barátság utáni vágyát, emberi szeretet-szükségletét, a társadalom védelmére, rendjére és igazságosságára való ráhagyatkozását, a munka, evés és alvás szükségét.

Az a kereszténység, amely megveti ezeket az alapvető emberi szükségleteket, nem méltó a nevére igazán. Semmi kétség: nem is követeli senki, hogy az Egyház ne törődjék ilyen dolgokkal. Más itt a baj: minden keresztény készségesen elismeri ugyan, hogy ez a jó értelmű „humanizmus” általánosan vagy hivatalosan fontos, de kevesen akarják meglátni, mennyire létfontosságú nekik személyesen. Más szóval igen jelentős tisztán látnunk: a keresztény

humanizmus nem valami luxus, amelyet az Egyház morgolódva megenged néhány esztétának és társadalmi reformernek, hanem minden keresztény életszükséglete. Nincs igazi életszentség az emberi és szociális törődés e dimenziója nélkül. Nem elég az adókból levonható összegekkel hozzájárulni különböző „karitászokhoz”. Kötelességünk tevékeny részt venni az egész társadalmunkat és világunkat érintő sürgető problémák megoldásában.

Ha ez a megállapítás túlzottnak hangzik, ám hallgassuk meg XXIII. János pápát. Azt mondja a *Mater et magistra*-ban:

„Nyomatékkal állítjuk, hogy a keresztény szociális tanítás lényeges része a keresztény életfelfogásnak ...

Szeretett gyermekeink, a világiak nagymértékben hozzájárulhatnak (ennek a tanításnak elterjedéséhez) azzal, hogy ismerik és ennek megfelelően cselekszenek, s hogy buzgón iparkodnak másokkal is megértetni ... A szociális tanítást meg kell valósítani, nemcsak megfogalmazni. Különösképpen áll ez a keresztény szociális tanításra, amelynek világossága az igazság, tárgya az igazságosság és hajtóereje a szeretet ...

A keresztény nevelés legyen teljes, terjedjen ki mindenfajta kötelezettségre; törekedni kell ezért beoltani a hívekbe és táplálni bennük annak a kötelezettségnek a tudatát, hogy gazdasági és társadalmi tevékenységüket keresztény módon folytassák.”

A modern pápák tanításukban különös gondot fordítanak a technika korában élők emberi létfeltételeire. XI. Pius pápa (akit a *Mater et magistra* idéz) rámutatott az ember elembertelenedésére az ipari társadalomban. Lényeges ellentmondása ennek, hogy az emberi munka, amelynek az ember javát kellene szolgálnia, „különös visszásság eszközévé vált: mert a holt anyag megneimesedve és átalakulva kerül ki a műhelyből, az emberek pedig megromlanak és elsilányodnak benne.” (*Quadragesimo anno*.) Ezért az Egyház köteles védelmezni az embert, ha az elvilágiasodott társadalom belegázol emberi méltóságába. Meg kell védenie az olyan világszemlélet ellenében, amely a pénzt és a hatalmat nagyobb jelentőségűnek tartja magánál az embernél.

A kereszténynek tehát nemcsak egyszerűen az a feladata, hogy törődjék a társadalmi igazságossággal, a politikai renddel és a tisztességes kereskedelmi gyakorlattal. Ennél sokkal mélyrehatóbb. Magának a társadalomnak a szerkezetéről és az ember kulturális örökségéről van szó. Ma minden kereszténynek az a feladata, hogy segítsen megvédeni és helyreállítani az alapvető emberi értékeket. Ezek nélkül a kegyelemnek és lelkiiségnek kevés gyakorlati jelentősége lesz az ember életében.

Lényeges felismernünk az emberi értékeket fenyegető veszedelmet éppen abban a technikában, amely az embernek bőséget, könnyű életet, valósággal földi paradicsomot ígér. XXIII. János pápa a *Mater et magistra*-ban tömören rámutat: milyen belső ellentmondás az olyan társadalom, amely képes a legnagyobb bőség létrehozására, ugyanakkor pedig fejvesztett hajszában sodródik a globális öngyilkosság felé. Ezt a következtetést vonja le:

„Ma az Egyház óriási feladattal áll szemben: emberi és keresztény jegyet kell nyomnia a modern civilizációra. Ezt a jegyet ez a civilizáció maga keresi és szinte kéri további fejlődése, sőt megmaradása érdekében.”

Gyakorlati problémák

Ilyen helyzetben immár megengedhetetlen, hogy komoly és tisztességes keresztények valamilyen lelki ségi kibúvónak szenteljék magukat, a másvilág kultuszának, amely nem akar számot vetni azzal, hogy minden ember kikerülhetetlenül bele van bonyolódva az atomkorszak problémáiba és felelősségébe. Nem számít, mi ennek a visszavonulásnak állítólagos indítókai: Isten előtt elfogadhatatlan, s ezért nem járulhat hozzá a keresztény életszentséghez. Közömbösség és kérgesszívűség nem álcázhatja magát többé „összeszedettséggel”, gyáva visszahúzóds nem hozhatja fel kifogásul, hogy áldozat és imádság. A passzivitás nem számíthat

többé „hitnek”, vagy „odaadó áhítatnak”. Az ember kétségbeejtő sorsa iránti érdeklődés hiánya bűnös érzéketlenség, siralmas szeretetimpotencia jele! Semmiképpen sem tarthat igényt a keresztény titulusra. Még csak nem is igazán emberi.

De nem könnyű értelmesen tájékozódni a modern ügyek zűrzavarában. Az Egyház irányelvei ebben a tekintetben általánosak, és szükségképpen kicsit határozatlanok maradnak mindaddig, amíg határozott értelmezés és vezető szerep konkrét esetekben cselekvésre nem váltja őket. Ezért sajnos nagyon is igaz, hogy számtalan keresztény, minden jószándéka ellenére, úgy találja: szinte lehetetlen elégséges tájékozódást és megfelelő irányelveket szereznie ahhoz, hogy jelentékeny szerepet vihessen a kor nagy ügyeiben, mondjuk pl. a világbéke kérdésében.

Korunkban számtalan gyakorlati szociális kérdés merül fel, és ha valaki teljesíteni akarja idevágó lelkiismeretbeli kötelezettségeit, szükségszerűen sok kockázatot vállal. De ezt a kockázatot vállalni kell. Nem erény a tétlenség, vagy az a csüggedt és passzív „okosság”, amely nem akar mozdulni mindaddig, amíg előbb az egész Egyház, a pápai kúriától lefelé, meg nem mozdul. XXIII. János pápa a legvilágosabb kifejezésekkel állapította meg: a keresztény tökéletességnek semmi köze a negativizmushoz és a visszahúzódáshoz. Korunk időszerű problémái kétségtelenül nemcsak széjjelszedik az embert, hanem valósággal megőrzítik. Mégis szembe kell néznünk velük. János pápa ezt mondja:

„Tévedés lenne, ha gyermekeink,
különösen a világiak,
okosabbnak találnák,
hogy csökkentsék személyes keresztényi elkötelezettségüket a világ iránt;
inkább meg kell ezt újítaniok és növelniök.”

A különböző életállapotok kötelezettségei természetesen érintetlenek maradnak. A politika és közgazdaság, üzlet és ipar területe világi embernek való, nem papnak és szerzetesnek. Időszerű ügyekben egy jezsuita papnak bizonyára fejlettebb kezdeményezései lehetnek, mint egy karmelita apácának. A pápa azt kívánja, tartsa mindenki kötelességének az érdeklődést korunk problémái iránt és vegyen tevékeny részt megoldásukban. Ezzel nem azt mondja, hogy mindenki hagyja ott életállapotát és menjen politikusnak. Hanem azt, hogy még a szerzetesnek is legyen átfogóbb képe saját életéről, s lássa tisztán annak kapcsolatát az emberi nem nagyobb részének szegénységével, a társadalmi felfordulás veszedelmével és mindenekfölött a totális atomháború fenyegető rémével. Ezekben a dolgokban egyetlen keresztény sem maradhat közömbös, mert ezek nemcsak politikai vagy gazdasági problémák: olyan egyetemes és olyan mélyen gyökerező lelki betegség tünetei, hogy az már magát az emberiség létét fenyegeti.

Mindazonáltal a világi, a pap és a szerzetes jellegzetesen más-más úton közelíti meg ezeket a problémákat. A hagyománynak megfelelően a pap és a szerzetes, akik Istennek adták magukat és „lemondtak a világról”, sajátos lelki feladatoknak szentelik magukat a világban. Feladják vagy fel kellene adniok a politikai tisztségeket, a katonaeletet, az üzleti, orvostudományi, jogi karriert, s. i. t. Ennek a lemondásnak az a célja, hogy felszabadítsa őket azokra a sürgető lelki küldetésekre, amelyeket csakis ők tudnak végbevinni. Az ő esetükben igaz, hogy ha komolyan belebonyolódnak tisztán ideigvaló ügyekbe, ez természetszerű akadálya állapotuk tökéletességének. Kivételek természetesen mindig előfordulhatnak.

A baj és zavar egyik forrása a szerzetesek és papok, valamint a világiak életében az a tény, hogy századokon keresztül a gyakorlatban bizonyos mértékig elmosódtak az elméleti határvonalak a keresztény élet állapotai és hivatalai között.

A kora középkorban főpapok és papok, nem is szólva szerzetesekről és apátjaikról, gyakran vették magukra a legmagasabb politikai felelősséget; máskor katonai vállalkozásokba keveredtek, hogy megvédjék jogaikat, vagy akár világi hatalomért harcoljanak. Amikor a társadalom egyedüli művelt emberei a papok vagy klerikusok voltak, természetesen adódott, hogy a gyakorlatban minden hivatást a papság töltött be. Ilyen helyzetben a klérus nyilvánvalóan vezető szerepet játszott a kormányzásban is. E fejlődés folyamán – a történelem sok tanulságos

példával szolgál – a papság fokozatosan átvett valójában világiakra tartozó funkciókat. Ma természetesen a legtöbb népnél a papság nem vesz részt ténylegesen a kormányzásban, üzleti életben és a törvényhozásban. Az Egyházon belül azonban megmaradt a századokkal ezelőtti helyzet. Egészen természetesnek találjuk, hogy még anyagi ügyei is papok vagy szerzetesek kezében vannak.

A papság és a szerzetesek ezért túl vannak terhelve olyan feladatokkal és tisztségekkel, amelyeknek nagy része üzletre és tisztán evilági dolgokra vonatkozik. Elképzelhető, hogy az ilyen felelősséget, legalábbis részben, világiak vállalják át. Ha megvizsgáljuk az aktív szerzetesi hivatások problémáját, igazán nem meglepő, hogy a fiatalok kétszer is meggondolják: vállalkozzanak-e olyan életre, amelyben a szerzetesi teendők és gyakorlatok mellett ráadásul el kell végezniük világi személyek munkáját is, úgyhogy sohasem lehetnek biztosak fölöle, fölmenthetik-e magukat igazán bármelyik felelősség alól is. Nem ésszerűbb-e visszahúzódnia az ilyen elkötelezéstől, ha arra gondolnak, hogy megkapják mindkét életforma nehézségeit és terheit, viszont nem részesednek hiánytalanul a szerzetesállapot valamennyi sajátos előnyében?

További következmény: mivel a szerzetesek világi feladatok terhe alatt görnyednek, bizonyos értelemben „jogot” szereznek világias kikapcsolódásokra is. Vagy legalábbis úgy látszik ez az egyik útja a probléma kezelésének. De kielégítő-e ez? Ezek az üdülések valaminek a terhére történnek, s ez nyilvánvalóan nemcsak a közösség kialakult „vallásgyakorlataiba” ütközik, hanem elveszi az egyéni lelkiélethez lényeges nyugodt szabadidőt, – pedig éppen ezt a lelkiéletet kellene a szerzetesnek vagy szerzetesnőnek hatásosan összehangolnia munkájával. Bármit mondjanak is erről – bizonyára sok szempont szól mellette és ellene is –, azt látjuk, hogy ha a szerzetesek szokásszerűen erősen igénybevevő világi elfoglaltságokba merülnek, szerzetesi életük elkerülhetetlenül szenvedni kezd.

De ha így áll a dolog, akkor nem képesek betölteni igazi szerepüket az Egyházban. Ilyen embereknek nem tanácsolhatjuk minden további minősítés nélkül, hogy tekintsék magát a munkájukat lelki tevékenységnek. Különböztetni kell: Az a munka, amely az Egyház előírta határokon belül megfelel szabályzatuknak és alkotmányuknak, valóban meg fogja szentelni őket. Ennek megmarad a szent jellege. Ha azonban valódi feladatuk tetejébe számtalan olyasmit is vállalnak, amit bárki más éppen úgy elvégezhetne, ha ezek a világi elfoglaltságok egyre inkább igénybe veszik idejüket és egyre újabb megalkuvásokba sodorják őket hivatásuk szelleme terén, akkor komoly rendezésre van szükség. Ezt a rendezést nem viheti végbe a szerzetes egyéni jóakarata. Nem jószándék és személyes jámborság dolga: reform kell hozzá.

A világiak bizonyára mindig többet segíthetnek olyan munkákban, amelyeket most szerzetesek végeznek: nevelésben, intézmények ügyvitelében, ápolásban, újságírásban, apostoli munkában, missziókban, s. i. t. Ilyen felelős feladatok átvállalása a papságot majd felszabadítja az intenzívebb és gyümölcsözőbb szolgálatra.

De eltértünk a tárgytól. Arról beszélünk, hogy minden kereszténynek, világinak, szerzetesnek és papnak egyaránt építő és pozitív szerepet kell vinnie korunk világában. Még a szemlélődő szerzeteseknek is – amennyiben megvan a szavazati joguk és kötelességük – legyen értelmes áttekintésük arról, mi történik a világon. Komoly, tárgyilagos tájékoztatás a világ állapotáról táplálékot adhat (és adjon is) lelkiéletüknek, mert ráébreszti őket a Krisztus Testét fenyegető veszélyekre. De bizonyára bölcsebb és mélyebb áttekintésre kell szert tenniük, mint amit a tömegtájékoztató eszközök adnak. Ez persze minden kereszténynek fontos. Korunk egyik nagy problémája a *megbízható és komoly tájékoztatás*, valamint az *egészséges távlat hiánya* politikai és társadalmi téren. Még egyszer hangsúlyozzuk: mindennél komolyabb kérdés most az atomháború és az ezt kísérő politikai problémák. Igen nagyfontosságú ügy ez, viszont legéletbevágóbb tényei titkosak és a döntő fejleményeket ritkán tárják a nagyközönség elé tiszta, egyoldalúságtól mentes formában.

Ez egy még súlyosabb problémához vezet. Az a keresztény, aki rosszul tájékozott, akit a sajtó, a rádió vagy a tévé szélsőséges propagandistáinak demagógiája irányít, s aki talán

bizonyos fokig vérmérsékleténél fogva is hajlamos társulni fanatikus politikai csoportokkal, roppant kárt okozhat a társadalomnak, az Egyháznak és saját magának. Azzal az őszinte szándékkal, hogy Krisztus ügyét szolgálja, végzetes méretű örültségekben és igazságtalanságokban működhetnek közre.

Létfontosságú ezért, hogy a katolikus ember tartsa féken buzgalmát és mérsékelje lelkesedését partikuláris ügyekben, míg nem tudja pontosan felbecsülni, hová vezethetnek végső soron ezek a törekvések. Az okosság nem passzivitás és az elővigyázat nem gyávaság. A heves és erőszakos cselekvést nem kell ipso facto hősiessnek tekinteni. Egészséges ítéletet kell kialakítanunk az emberi nem sorsát illető létfontosságú ügyekben. Hallgassunk mindenképp az Egyház, és különösen a Szentatya bölcs irányelveire. Ezeknek nemcsak a politikai életre nézve van közvetlen horderejük, hanem a keresztény életszentség egész kérdésére, valójában magának az üdvözülésnek alapvető problémájára nézve is.

És most térjünk vissza az életszentség témájára. Ne feledjük: a keresztény hagyomány szerint lemondás, áldozat és nagylelkű önmegtagadás az életszentség lényeges kellékei. Igaz, a világiakat gyakran megzavarta az az elgondolás, hogy csak zárdái stílusú szigorú élet és önsanyargatások gyakorlásával válhatnak szentté. Ez nem igaz, és újabb példája a szerzetesi és világi állapot közötti határvonalak összezavarásának. Mindazonáltal a szerzetes és a világi ember önmegtagadása annyiban azonos, amennyiben célja egy és ugyanaz. Éspedig: *felszabadítani az értelmet és akaratot*, hogy test és lélek minden energiáját Istennek lehessen szentelni az illető sajátos állapotának megfelelően.

Önmegtagadás és életszentség

Megtagadni magunkat legteljesebb értelmében azt jelenti, hogy lemondunk nemcsak arról, amink van, hanem arról is, amik vagyunk, – hogy nem saját vágyaink és belátásunk szerint élünk, hanem Istennek ránk vonatkozó akarata szerint. A keresztény önmegtagadás így behatol lényünk legbensőbb mélységeibe.

A szerzetesek fogadalommal kötik le magukat bizonyos külső fegyelmi és imádási gyakorlatok végzésére; ezek segítségével egyszerűbben és közvetlenebbül éri el a szeretet tökéletességét. „Ha tökéletes akarsz lenni, add el vagyonodat, oszd ki a szegényeknek és kincseket szerzel a mennyben. Ezután jöjj és kövess engem!” (Mt 19,21) A szerzetesnek tehát azon túl, hogy a tökéletes istenszeretetre törekszik – ez mindenre vonatkozó általános kötelezettség –, a fogadalmával vállalt különleges kötelezettségeket is teljesítenie kell. Egy cél érdekében kapta ezeket: azért, hogy növekedjék bensőleg a szeretetben és a Krisztussal való egyesülésben. A szeretetnek ez a belső fejlődése a tökéletesség igazi gyarapodása. A szerzetesnek ezért fel kell használnia az állapota felkínálta eszközöket, hogy lemondjon „a világról”, tökéletesebben éljen „a lélek szerint” és mindjobban egyesüljön Istennel.

A világi embernek bizonyára nincs meg mindaz a lelki előnye, amit a szerzetesi állapot nyújt. Ne feledjük viszont, hogy a világi állapotnak megvannak a sajátos előnyei, és persze áldozatai is. Az életszentségre törekvő keresztény számára semmi esetre sem a szerzetesi fogadalmak képviselik a hősiesség egyetlen nyitva álló formáját. A házasság kötelezettségei sokszor ténylegesen nem kevésbé nehezek, mint a kolostoréi. A házasság szentség, tehát a házasságot a szentségi kegyelem különlegesen megszenteli. Lelki síkra emeli a házastársi szeretetet, ezért az nem akadály a Krisztussal való egyesülésnek. A hit szemével nézve inkább alkalom arra, hogy szentebbek legyünk, egyszerűségben és szeretetben történő önatadásunk segítségével.

Ezért nem szabad azt képzelnünk, hogy a házasságot „test szerinti élet” és csak a szerzetesélet „lélek szerint való”. A házasságot igazi lelki hivatás, bár sokféleképpen megnehezítheti, hogy a házasság nem ismerik fel lelki lehetőségeiket, és gyakran nem találnak senkit, aki a helyes irányba vezetné őket.

Bizony tragikus, ha a házas keresztények mintegy a szent és tökéletes élet kirekesztettjeinek érzik magukat, csak azért, mert úgy találják: nehéz vagy lehetetlen utánozniok a szerzetesélet szigorúságát, ájtatosságait és lelkeségi gyakorlatait.

Éppen ellenkezőleg: örülniök kellene, hogy az Egyház mindebben szabadságot hagyott nekik, hadd találják meg maguk, mi felel meg szükségleteiknek legjobban. Olvassák az Újszövetséget és utánozzák az első keresztények lelkületét, akik együtt „végezték a kenyértörést örvendezve, szívük egyszerűségében” (ApCsel 2,46-47). Merüljenek bele az Egyház liturgikus életébe és annak eucharisztikus áhítatából merítsék mindazt az erőt, amire szükségük van, hogy szeretetben éljenek és megfélemlenek önmagukról.

Az életszentség útja a bizalom és szeretet útja. Az igazi keresztény „a Lélekben” él, minden pillanatban az isteni kegyelem rejtett forrásaiból iszik, s nem veszi a fejébe, hogy neki holmi bonyolult és mellékes gyakorlatokra van különleges szüksége. Mindenekfölött a lényeges dolgokkal törődik, amilyenek: az egyszerű ima és hit sűrű gyakorlása; figyelem Isten jelenlétére; szerető alávetettség az isteni akaratnak mindenben, különösen állapotbeli kötelességeiben; és legfőképpen szeretet felebarátja, Krisztusban testvére iránt.

Az önmegtartóztatás azonban sohasem marad el. A kereszténynek gyakran keservesen áldozatos életet kell élnie. Az az állandó erőfeszítés, hogy féken tartsuk szenvedélyes és önző reakcióinkat, hogy alávetjük magunkat a szeretet követelményeinek, örökös és lankadatlan áldozatot követel.

„Így tehát testvérek, nem vagyunk a testnek lekötözve, hogy test szerint éljünk. Mert ha test szerint éltek, biztosan meghaltok, de ha lélekkel elfojtjátok a test cselekedeteit, élni fogtok. Mert akiket Isten lelke vezérel, azok Isten fiai. Nem a szolgaság lelkét kaptátok ugyanis, hogy ismét félelemben éljete, hanem a fogadott fiúság Lelkét nyertétek el, általa kiáltjuk: Abba, Atya! A Lélek maga tesz tanúságot lelkünkben, hogy Isten gyermekei vagyunk. Ha pedig gyermekei, akkor örökösei is: Istennek örökösei, Krisztusnak társörökösei. Előbb azonban szenvednünk kell vele együtt, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk.” (Róm 8,12-17)

„A Lélek gyümölcsei viszont: szeretet, öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás. Ezek ellen nincs törvény. Akik Krisztus Jézushoz tartoznak, keresztire feszítették testüket szenvedélyeikkel és kívánságaikkal együtt. Ha a Lélek szerint élünk, viselkedjünk is a Léleknek megfelelően. Ne törtsünk kihívóan s egymásra irigykedve hiú dicsőség után” (Gal 5,22-25).

Mindamellet Szent Tamás egész világosan kimutatja, hogy jelen életünkben lehetetlen a teljes tökéletesség. A legmagasabb és legteljesebb tökéletességre kell törekednünk, *de ez csak a mennyben teljeseedik be*. A mennyben majd szeretetünk ténylegesen és egészében mindig Istenre irányul. Ilyen tökéletesség nem lehetséges a földön. A földi életben elérhető tökéletesség: kizárni mindent, ami ellenkezik Isten szeretetével:

- a) Kizárja a halálos bűnt – ez a parancsok alá eső rész.
- b) Eltávolítja az igazi szeretet akadályait – ez tartozik a tanácsokhoz.

Szent Tamás itt a fogadalmas szerzetesi életről beszél; de bizonyos, hogy az evangéliumi tanácsok nincsenek kizárva a világi keresztény életéből sem. Az is gondolkodhatik arról, hogyan mehet túl – pl. legalább a szegénység szellemében élve – a parancsok színvonalán, és hogyan szentelje életét úgy Istennek, hogy bensőségesebben tud figyelni jelenlétére és tökéletesebben egyesül szent akaratával.

Egyes régi pusztai remeték azt hitték, hogy aszketikus fegyellemmel szinte abszolút tökéletességet lehet elérni ebben az életben. Cassianus szerint ez lehetséges. Szent Jeromos először szintén ezt hitte, de azután lemondott véleményéről – és akárcsak Szent Tamás, úgy döntött, hogy ebben az életben csak *viszonylagosan* lehetünk tökéletesek. Sohasem lehetünk mentesek néhány félig-szándékos gyöngeségi hibától. Ez még a szentekről is igaz: valamennyien megtartották gyarlóságaikat és emberi korlátaikat.

A monasztikus szerzetesség történetének egyik paradoxona, hogy az az emberfölötti eszmény, amely a jelen életben akar tökéletesen leigázni minden szenvedélyt, inkább pogány, mint keresztény elgondolás; ennél fogva inkább a „test” eszménye, mint a „léleké”. A keresztény életszentségben bizonyos emberi gyöngeség és tökéletlenség mindenestül összefér Isten tökéletes szeretetével mindaddig, amíg alázatot merítünk saját nyomorúságunk megtapasztalásából és így megtanulunk mindig teljesebben és tökéletesebben bízni Isten kegyelmében. Klasszikus példa erre Szent Pál:

„De hogy a nagyszerű kinyilatkoztatás elbizakodottá ne tegyen, tövist kaptam testembe, a sátán angyalát, hogy arcul csapkodjon és el ne bízam magam. Háromszor kértem ezért az Urat, hogy szabadítson meg tőle, de azt felelte: ‚Elég neked az én kegyelmem. Mert az erő a gyöngeségben nyilvánul meg a maga teljességében.’ Ezért a legszívesebben a gyengeségeimmel dicsekszem, hogy Krisztus ereje költözzön belém. Kedvem telik a Krisztusért való gyöngeségben, gyalázatban, nélkülözésben, üldöztetésben és szorongatásban, mert amikor gyöngye vagyok, akkor vagyok erős” (2Kor 12,7-10).

Ez nem azt jelenti, hogy a keresztény nem érhet el nagyon is valóságos és viszonylag tökéletes békességet már a jelen életben is. Bizonyára mindannyiunknak lehet és kell küzdenünk azért, hogy elérjük a szív nyugalalmát és megszabaduljunk a rendetlen szenvedélyektől. E belső béke nélkül nem juthatunk igazán Isten ismeretére és nem élvezhetjük mellette az istengyermekeknek kijáró családiasságot.

A békét azonban nem lehet nyers erőszakkal és vágyaink zsarnoki elnyomásával megszerezni. A béke nem az erőszak műve, hanem a szeretet gyümölcse. A szeretet pedig azt jelenti, hogy alávétjük magunkat Krisztusnak, tanulékonyan alárendeljük magunkat az ő Lelkének. Az igazi béke Isten könyörületének műve, nem az ember akarataé. Ha szeretetben átadjuk magunkat neki, pusztá jelenléte lecsillapítja vágyainkat, elnyugtatja a lázadó szenvedélyeket, És ha időnként viharok támadnak is szívünkben, ha úgy látszik: alszik az Isten, akkor is élhet bennünk mélységes béke a felfordulás kellős közepette is, ha igazán bízunk benne. S valóban, meg kell tanulnunk: ő éppen azért engedi meg a harcot, hogy megtisztítsa szívünket, próbára tegye türelmünket és így erősítse lelki békénket.

A keresztény önmehtagadás tökéletességéhez paradox módon hozzátartozik még, hogy lemondjunk a saját erényünkben és aszketikus kiválóságunkban (van-e igazán?) való rendetlen gyönyörködésről. A szentek nem gögös és magabiztos jellemek, akiket erényeik gazdaggá és hatalmassá tettek a lelki rendben. Inkább olyanok, mint Jeremiás: emberek, akik teljességgel átérzik szegénységüket Isten előtt:

Én vagyok az a férfiú, ki láttam nyomorúságomat
Haragjának vesszeje által.
Engem vezetett és vitt sötétségbe,
Nem pedig világosságba.
Csak én ellenem emeli untalan
Kezét egész nap.
Elaggottá tette bőrömet és húsomat,
összetörte csontjaimat.
Körülsáncolt és körülvelt engem
Epével és gyötrellemmel.
...
Ösvényeimmet eltérítette és összezúzott engem,
Ó, pusztává tett engem.
Kifeszítette íját és odaállított engem
Célpontul a nyílnak.
Veséimbe bocsátotta

Tegzének leányait.
 Nevetségévé lettem egész népemnek,
 Gúnydalokká egész nap.
 Keserűséggel lakatott jól engem,
 Megrészegített örömmel.
 Kovakővel törte ki fogaimat,
 Porba tiport engem.
 Megfosztott engem a jóléttől,
 Elfelejttem a jó sorsot.

...

Állandóan arra gondol és elsenyved
 Bensőmben a lelkem.
 Megfontolom szívemben ezeket,
 Ezért reménykedem:
 Az Úr irgalma az, hogy el nem veszünk,
 Mert irgalmassága meg nem szűnik.
 Megújul az minden reggel,
 Nagy a te hűséged.
 Az én osztályrészem az Úr – mondja az én lelkem –
 Azért remélek Benne.
 Jó az Úr azokhoz, akik benne bíznak,
 A lélekhez, mely őt keresi.
 Jó hallgatva várni
 Az Isten segítségére.
 (Jer. Sir. 3,1-5, 11-17, 20-26)

Ez az önmegtágadás igazi célja: nemcsak békét hoz a szívnek az elszakadás jutalmaként, hanem elvezet a lelki éjszaka belső megpróbáltatásához. Ott válik szegénységünk tökéletessé a lélek mélyén, tisztaságunk az értelem és lélek szüzességévé, engedelmisségünk pedig a Szentlélektől való közvetlen függéssé életünk minden pillanatában. Ez az evangéliumi tanácsok szellemében élt magasztos élet elérhető minden szentéletű embernek, akár szerzetben, akár azon kívül.

Szent Tamás szavai: „Azt mondják, a tökéletes életűek is sok mindenben vétkeznek *bocsánatos bűnökkel*: ez a jelen élet gyöngeségéből folyik.” És hozzáteszi: „Elég, ha a szeretet közösen és általában irányul minden emberre, valamint Istenre, és szokásszerűen a körülöttünk lévő egyénekre, a helyzetnek megfelelően. A tökéletes testvéri szeretet mértéke: nemcsak kizár mindent, ami ellentétes a szeretettel, hanem kiterjed még az idegenekre és ellenségekre is, és messzemenő áldozatokat tud hozni értük, sőt akár meg is hal értük.”

Summázva: mi tehát a számunkra lehetséges tökéletesség ebben az életben? Nem az, hogy ténylegesen és minden pillanatban egyenesen Isten felé tartsunk. Még az sem, hogy elkerülhetnénk minden félig szándékos bocsánatos bűnt. Hát akkor mi?

Akkor szeretjük Istent egész szívünkkel, egész elménkkel, egész lelkünkkel és minden erőnkkel, ha minden gondolatunk, vágyunk és cselekedetünk *legalábbis elvileg* feléje irányul, és ha a lehetőség szerint mindig tisztábban törekszünk szeretni őt és mindig teljesebben akarjuk Neki szentelni magunkat. Ez magában foglalja az őszinte hűséget kötelességeinkhez és a nagylelkű megfelelést a szeretet minden kívánalmának, amint életünkben fölmerül. Ezen túl pedig teljes hit Istenben, és amennyire csak lehet, teljes ráhagyatkozás az ő könyörületes gondviselésére és szeretetére.

Befejezés

Jézus a mi szentségünk és az Atyához vivő utunk. „Senki nem jut az Atyához, csak én általam” (Jn 14,6). „Én vagyok az út, igazság és az élet” (Jn 14,6). „Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők ... Maradjatok bennem, akkor én is bennetek maradok” (Jn 15,4-5). „Maradjatok meg szeretetemben” (Jn 15,9).

Hogyan maradunk Krisztusban, hogyan leli kedvét bennünk az Atya? Ha az Atya akaratát tesszük, mint Jézus, szerető figyelemmel és alávetettséggel a Szentlélek iránt. „Az dicsőíti meg Atyámat, ha sok gyümölcsöt hoztok, és így tanítványaim lesztek ... Ha parancsaimat megtartjátok, megmaradtok szeretetemben ... Aki szeret engem, megtartja tanításomat ... Aki ismeri és megtartja parancsaimat, az szeret engem ... Aki nem szeret engem, tanításomat nem tartja meg ...” (Jn 14 és 15).

Krisztus mindenek fölötti akarata, hogy szeressük egymást. „Új parancsot adok nektek: Szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket ... Arról ismerje meg mindenki, hogy tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt” (Jn 13,34-35).

Igaz, hogy a keresztény életszentség Krisztus szentsége bennünk. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a Szentlélek majd véghezviszi bennünk művét, miközben mi teljesen passzívak és tétlenek maradunk. Nincs lelkiélet állandó küzdelem és belső összeütközések nélkül. Ezt a válságot annál nehezebb elviselni, mivel rejtett, titokzatos és néha majdnem lehetetlen megérteni. Minden komoly keresztény hajlandó meghozni néhány kezdeti áldozatot. Nem nehéz jól nekiindulni. De nehéz folytatni, továbbvinni a megkezdett művet és állhatatosan megmaradni benne sok esztendőn át, mindvégig. A hit erőpróbája túl nagy, gyöngye szeretetünk adója óriási, vagy legalábbis attól félünk, hogy így lesz. Nem értjük meg a kereszt értelmét és hivatásunk komolyságát: meghalni Krisztussal, hogy új életre támadjunk föl vele. Tökéletesen igaz, hogy meghalunk vele a keresztségben és feltámadunk a halálból: ez azonban csak kezdete egy sor halálnak és feltámadásnak. Nemcsak egyszer „térünk meg” életünkben, hanem sokszor, és a nagy és apró „megtéérések”, belső forradalmak e végetnemérő sorozata vezet végül Krisztusba alakulásunkhoz. De ha meg is van bennünk a nagylelkűség egy-két ilyen felfordulás elviselésére, nem tudunk szembenézni azzal, hogy bensőnknek még több és nagyobb megrendülésre van szüksége, enélkül pedig nem tudunk végképp szabaddá válni.

Paradox dolog ez: Krisztus maga viszi végbe megszentelésünk művét, mégis minél inkább dolgozik rajta, annál többbe kerül nekünk. Minél előbbre haladunk, annál inkább elveszi saját erőnket és megfoszt emberi és természetes erőforrásainktól, úgyhogy végül teljes szegénységben és sötétben találjuk magunkat. Ezt a helyzetet érezzük legborzalmasabbnak, ez ellen lázadunk fel. Krisztus halálának bennünk megújuló különös, megszentelő misztériumát helyettesítjük saját tevékenységünk meghittebb és vigasztalóbb rutinjával: elhagyjuk az ő akaratát és közönségesebb, de „kielégítőbb” eljárásokban keresünk menedéket, amelyek érdekelnek és mások szemében érdekessé tesznek. Azt gondoljuk, így békét találhatunk és gyümölcsözővé tesszük életünket; de csak áztatjuk magunkat és tevékenységünk lelkileg terméketlennek bizonyul.

Newman bíboros – aki bizonyára ismerte a kereszt keserűségét és iróniáját – ebből az elvből élt: „Előbb életszentség, azután béke”. Ez az életelv jó mindenkinek, aki emlékébe akarja idézni a keresztény élet teljes komolyságát. Ha az életszentséget keressük, a békéről majd gondoskodás történik a maga idején. A mi Urunk is, aki „nem békét jött hozni, hanem kardot”, olyan békét ígért, amit a világ nem adhat. Amennyiben saját nyughatatlan erőfeszítéseinkre hagyatkozunk, mi is e világból valók vagyunk. Ezt a békét nem tudjuk létrehozni saját erőnkből. Csak akkor találhatjuk meg, ha bizonyos értelemben lemondunk és megfeledeztünk róla.

Mindazonáltal ne hangsúlyozzuk a kelletténél jobban a sötétség és megpróbáltatás elemét a keresztény életben. A hívő keresztény számára a sötétség megtelik lelki világossággal és a hit új dimenziót kap – a megértés és bölcsesség dimenzióját. „Boldogok a tisztaszívűek, ők meglátják az Istent” (Mt 5,8). Nem az tehát a tökéletes keresztény, aki képtelen vetkezni és fölötte áll minden erkölcsi gyöngeségnek, hanem az, akit már nem zavarnak meg a jelen élet szomorúságai és gyarlóságai, mert szeme megnyílt a krisztusi kegyelem teljes kiterjedésének felismerésére. Istenbe vetett bizalma tökéletes, mert hogy úgy mondjuk, immár tapasztalatból „tudja”, hogy Isten nem hagyhatja cserben (és ez a tudása mégis egyszerűen odaadó hitének egy új dimenziója). Isten kegyelmére tökéletes bizalommal válaszol. „Szenvedéseinkkel is dicsekszünk, mert tudjuk, hogy a szenvedésből türelem fakad, a türelemből kipróbált erény, a kipróbált erényből reménység. A remény pedig nem csal meg, mert a nekünk ajándékozott Szentlélekkel kiáradt szívünkbe az Isten szeretete” (Róm 5,3-5). Ahogyan Alexandriai Szent Kelemen mondja: az ilyen tökéletes keresztények – tökéletesek a reményben és az isteni kegyelem ismeretében – mindig Isten színe előtt időznek imádságban, mert ha nem is imádkoznak kifejezetten, akkor is őt keresik és csak az ő kegyelmére hagyatkoznak. Sőt mivel ők csak Isten akaratát keresik, Isten teljesíti szívük minden szavakba foglalt vagy kimondatlan kérését. (Stromata VII. 7,41). Az ilyen embereknek, akik igazán szeretik Istent, minden dolog, akár jónak látszik, akár rossznak, valójában jó. Minden Isten szerető kegyelmét nyilatkoztatja ki. Minden képessé teszi őket arra, hogy növekedjenek a szeretetben. Minden esemény csak szorosabban egyesíti Istennel. Számukra nincsenek többé akadályok. Isten még az akadályokat is eszközzé alakította céljaik elérésére, amelyek az ő céljai is. Ez a „lelki tökéletesség” értelme, és ezt nem azok érik el, akiknek ereje emberfölötti, hanem azok, akik – bár önmagukban gyöngék és fogyatékosak – tökéletesen bíznak Isten szeretetében.

A végső lépés tehát a Krisztusban való életszentség útján: bízó örömmel, teljesen ráhagyatkozni a kereszt látszólagos bolondságára. „A keresztéről szóló tanítás ugyan oktalanság azoknak, akik elvesznek, de nekünk, akik üdvözülünk, Isten ereje.” (1Kor 1,18) Ez a bolondság, annak dőresége, hogy többé egyáltalán nem törődünk magunkkal, sem anyagiakban, sem lelkieken, hogy Krisztusra bízassuk magunkat, – bizonyos értelemben időleges énünk halála. Fordulat ez, gyepelő-odadobás, a teljes önátadás aktusa. Egyben azonban végső áttörés is az örömbé. Hogy képesek legyünk erre az aktusra, hogy belemerüljünk saját ürességünkbe és ott megtaláljuk Krisztus szabadságát egész teljességében – ez elérhetetlen minden pusztán emberi erőfeszítésünknek és tervünknek. Nem tudjuk végbevinni lazítással vagy rákapcsolással, gondolkodással vagy nem-gondolkodással, cselekvéssel vagy nem-cselekvéssel. Egyedüli válasz a tökéletes hit, az ujjongó remény, amit Krisztus teljesen lelki szeretete emel új régióba. Ez tisztára az ő ajándéka: de mi alkalmassá tehetjük magunkat befogadására erős szívvel, alázatossággal, türelemmel, és mindenekfölött azzal, hogy egyszerű hűséggel kitartunk akarata mellett mindennapi életünk minden körülménye között.